

MARCVS TVLLIVS CICERO

Řeči proti Catilinovi

IN CATILINAM ORATIONES QUATTUOR

[první řeč](#) [druhá řeč](#) [třetí řeč](#) [čtvrtá řeč](#)

PRVNÍ ŘEČ, PRONESENÁ V SENÁTU

1. Dokdy budeš, Catilino, zneužívat naší trpělivosti? Jak dlouho se nám ještě bude tato tvá zuřivost vysmívat? Kam až se bude roztahovat tvá bezuzdná opovážlivost? Ani noční hlídky na Palatinu, ani stráže ve městě, ani strach lidu, ani shluk všech dobrých občanů, ani toto převelice střežené místo zasedání senátu, ani výrazy tváří těchto mužů zde, nic z toho tebou nijak nepohnulo? To necítíš, že tvé úmysly jsou odhaleny, nevidíš, že tvé spiknutí už je drženo v poutech povědomím všech těchto mužů? Co jsi dělal minulé, co předminulé noci, kde jsi byl, koho jsi svolal, jaké úmysly jsi pojal – o kom z nás si myslíš, že to neví?

2. Ó časy, ó mravy! Senát to ví, konzul vidí; přece tu žije. Žije? Ba dokonce si i do senátu přijde, účastní se zasedání, označuje a určuje očima každého jednoho z nás k vraždě. My však, mužové stateční, dost se, jak se nám zdá, staráme o stát, jestliže zběsilé útoky tohotohletoho odrážíme. Na smrt, Catilino, abys byl veden z rozkazu konzulova, toho bylo třeba už dávno, na tebe aby byla svalena všechna zhouba, kterou ty už dlouho připravuješ nám všem!

3. Což nejurozenější muž, Publius Scipio, pontifex maximus, nezabil – jako soukromník – Tiberia Graccha, který jen málo oťrásal státem? A my máme – jako konzulové – strpět tu Catilinu, který touží celý svět vyplenit krveproléváním a pálením? To ještě opomím ty události nadmíru dávné, jak Gaius Servilius Ahala vlastní rukou zabil Spuria Manlia, usilujícího o převrat. Byla, byla kdysi v tomto státě ona ctnost, že stateční muži stíhali přísnějšími tresty nebezpečného spoluobčana než nejhoršího nepřítele. Rozhodneme o tobě, Catilino, rázně a pádně, tomuto státu neschází rada ani vážnost senátorského stavu. My, říkám to otevřeně, my konzulové stát zanedbáváme.

4. Rozhodl kdysi senát, aby konzul Lucius Opimius dbal, aby stát neutrpěl nějaké škody: neuplynula ani jediná noc a byl kvůli nějakým podezřením ze vzpoury zabit Gaius Gracchus, muž, který měl přeslavného otce, děda, předky, byl i s dětmi zavražděn konzulár Marcus Fulvius. Podobným rozhodnutím senátu byl stát svěřen konzulům Gaiu Mariovi a Luciovi Valeriovi: nestihla snad jediného dne nato smrt a odplata státu Lucia Saturnina, tribuna lidu, a praetora Gaia Servilia? Zato my dopouštíme, aby už dvacátý den slábla síla vážnosti těchto činů! Máme už totiž takovéto usnesení senátu, ale jen napsané a uložené a podle něho náleží, Catilino, abys byl okamžitě zabit. Žiješ – a žiješ ne proto, abys svou odvahu odhodil, ale proto, abys ji musel ještě posílit. Přejí si, otcové a přísedící, abych byl klidným, abych se nezdál nedbalým, když státu hrozí takovéto nebezpečí, ale už se sám obviňuji z nečinnosti a lehkomylnosti.

5. V Itálii, v úvozech Etrurie, je rozložen tábor nepřátelský římskému lidu, každým dnem vzrůstá počet nepřátel; avšak velitele tohoto tábora a vůdce nepřátel vidíte uvnitř hradeb, a dokonce ještě v senátu, jak den co den připravuje velkou zhoubu uvnitř státu! Ať už zatknout, ať zabít tě, Catilino, rozkáži, věřím, že se budu muset obávat, aby spíše říkali všichni dobří občané, že jsem tak učinil později, než jsem měl, než aby někdo tvrdil, že jsem tak učinil příliš krutě. Avšak já, z jistého důvodu, nejsem dosud odhodlán takto učinit, přestože tak mělo být učiněno již dávno. Pak nakonec nechám tě zabít, až již se nenajde nikdo tak bezectný, tak ničemný, tak tobě podobný, aby prohlašoval, že se tak nestalo podle práva.

6. Dokud bude kdokoliv, kdo se tě odváží bránit, budeš žít, a budeš žít tak, jak žiješ nyní, obklopen mnoha mými silnými strážemi, aby ses nemohl bouřit proti státu. Stejně tak na tebe budou obráceny oči a uši mnoha lidí a budou tě střežit, aniž bys to ty pocítil, tak, jak to dělali dosud. Vždyť co nyní ještě očekáváš, jestliže ani temná noc nemůže skrýt vaše zločinecké schůzky, ani

soukromý dům nemůže svými zdmi zadržet hlasy spiknutí, co čekáš, když je vše odhaleno a objasněno? Změň již toto smýšlení, věř mi, zapomeň na vraždy a požáry. Jsi obklíčen ze všech stran; nad světlo jsou nám jasnější všechny tvé úmysly, které aby sis nyní se mnou opět připomněl, je už teď povoleno.

7. Vzpomínáš, jak jsem dvanáctého dne před listopadovými Kalendami (21. října) v senátu říkal, že jistý den – měl to být šestý den před listopadovými Kalendami (27. října) – bude Gaius Manlius, stoupenec a pomahač tvých opovážlivých záměrů, se svými lidmi ve zbrani? A zdali jsem se, Catilino, mýlil, nejen v této věci samotné, tak závažné, tak hrozné, tak neuvěřitelné, ale i v datu, což je mnohem více podivuhodné? Rovněž jsem v senátu řekl, že jsi na pátý den před listopadovými Kalendami naplánoval povraždění optimátů; tehdy se pak mnozí přední mužové obce z Říma vzdálili, ani ne tak proto, aby se sami zachránili, jako proto, aby překazili tvé úmysly. Můžeš snad zapírat, že jsi se toho dne, obklopenými mými strážemi, mou ostražitostí nemohl nijak vrhnout proti státu, ač jsi říkal, že se spokojíš i s pobitím nás, kteří jsme zůstali, když ostatní odjeli?

8. Když jsi doufal, že přímo o listopadových Kalendách (1. listopadu) ovládneš nočním útokem Praeneste, tušil jsi, že tato kolonie byla z mého rozkazu chráněna mou posádkou, mými strážemi a mými hlídkami? Není nic, co konáš, co připravuješ, na co pomýšlíš, o čem bych se já nejen nedoslechl, ale já to i vidím a pozoruji. Připomeň si se mnou konečně tu předčerejší noc; pochopíš pak, že já se mnohem bystřeji starám o záchranu státu, než ty o jeho záhuby. Říkám, že jsi té noci přišel do Ulice kosířů – a nebudu to zatajovat – do domu Marka Laekey; říkám, že se tamtéž sešlo mnoho spojenců toho šíleného podniku a zločinu. Zda se to odvážíš popřít? Co mlčíš? Dokáží to, popřeš-li; vidím totiž, že jsou tu v senátu někteří, kteří tam byli s tebou.

9. Ó nesmrtelní bohové! V jaké zemi to jsme? Co to máme za stát? V jakém to žijeme městě? Zde, zde jsou mezi námi, otcové a přísedící, zde na tomto nejsvatějším a nejvážnějším zasedání na celém okrsku zemském, ti, kteří zamýšlejí smrt nás všech, zkázu tohoto města a dokonce i celého světa! Já, konzul, na ně hledím, ptám se jich na jejich mínění ohledně státu a dosud jsem se jich, kteří železem měli být utraceni, netkl nijak ani slovem! Byl jsi tedy Catilino, té noci u Laekey, rozdělil jsi svým lidem části Itálie, určil jsi, kdo má kam vyrazit, vybral jsi muže, které bys zanechal v Římě, a které by sis odvedl s sebou, určil jsi městské části, které mají být spáleny, prohlásil jsi, že ty sám již brzo vyrazíš, řekl jsi, že tě teď trochu zdrželo to, že já jsem ještě naživu. Našli se dva římsí jezdcí, kteří tě měli této starosti zbavit a kteří se nabídli, že mě ještě též noci před svítáním zabijí na mém loži.

10. Toto všechno jsem věděl, sotva byla vaše schůzka rozpuštěna; svůj dům jsem opevnil a posílil více strážemi, ty, které jsi za mnou poslal, aby mě pozdravili, jsem nevpustil – a přišli právě ti, o kterých jsem mnoha skvělým mužům byl řekl, že ke mně v onom čase přijdou. Protože se věci mají takto, pokračuj, Catilino, v tom, co jsi započal, odejdi konečně z města. Příliš dlouho už ten tvůj Manliův tábor touží po tobě, po veliteli. Odved' s sebou také všechny svoje lidi. A když už ne všechny, tak co nejvíce. Očisti město. Zbavíš mne velkého strachu už jen tím, bude-li mezi mnou a tebou městská hradba. S námi tu už dál žít nemůžeš, to nesnesu, nestrpím, nepřipustím.

11. Velká musí být přízeň nesmrtelných bohů, a zvláště tohoto Iova Zastavitele, nejstaršího strážce tohoto města, že jsme již tolikrát unikli této tak hrozné, tak děsné, tak nebezpečné zkáze hrozící státu. Blaho státu nemá být tak často uváděno v nebezpečí kvůli jedinému člověku. Po celou dobu od mého zvolení konzulem, Catilino, co mi chystáš úklady, jsem se bránil ne státními strážemi, ale svou vlastní bdělostí. Když jsi chtěl o posledních konzulských volbách zabít na Martově poli mne, konzula, i své soupeře v ucházení se o konzulský úřad, překazil jsem tvé zločinné podniky jen s pomocí a silami přátel, nerozpoutával jsem žádný rozruch mezi lidmi. A konečně, kdykoliv jsi mne napadl, vždy jsem se ti sám postavil do cesty, ačkoliv jsem věděl, že má smrt by byla spojena s velkou pohromou pro republiku.

12. Nyní již ale otevřeně útočíš na celý stát, na chrámy nesmrtelných bohů, na domy Říma, na život všech občanů, uvádíš celou Itálii v záhuby a zpusťování. A proto, protože se dosud neodvažují učinit to, co je nejlepší a co je vlastní této říši a zásadám našich předků, učiním to, co je méně přísné, ale prospěšnější obecnému blahu. Neboť rozkáži-li tě zabít, zůstane v zemi vojsko zbývajících spiklenců; jestliže však – a k tomu tě vyzývám již dlouho – odejdeš, zmizí z města

početná a státu nebezpečná sebranka tvých společníků.

13. Co je, Catilino? Váháš snad udělat z mého rozkazu to, co jsi již předtím dělal sám o své vůli? Konzul přikazuje nepříteli, aby odešel z města. Ptáš se mě, zda máš jít do vyhnanství? To nenakazují, ale pokud se mne ptáš na radu, rádím ti tak. Z čeho se ještě můžeš v tomto městě těšit? Vždyť v něm není mimo to tvé zločinecké spiknutí nikdo, kdo by se tě nebál, nikdo, kdo by k tobě nechoval nenávist! Jaký znak lidské mrzkosti není vypálen na tvém čele? Jaká hanebnost z tvého soukromí se neomílá mezi lidmi? Jaká choutka byla kdy cizí tvým očím, jaký zločin tvým rukám a jaké smilstvo celému tvému tělu? Jakému chlapci, kterého jsi byl svedl ke špatnosti, jsi nepodal meč, aby provedl nějaký bláznivý čin, nebo jsi mu nedal podnět k nějaké zvěsti?

14. Co dál? Nedávno, když jsi vraždou své předešlé manželky uvolnil dům pro novou svatbu, zda jsi tento tvůj zločin nenavýšil dalším neuvěřitelným zločinem? Já toto pominu a snadno strpím, aby se o tom mlčelo, aby nevyšlo najevo, že byl v tomto městě spáchán tak neuvěřitelný skutek a že proti němu nebylo zakročeno. Opomenu tvůj finanční pád, který ti hrozí o nejbližších Idách, což brzo ucítíš. Nyní přejdu zase k tomu, co se netýká tvé osobní ostudy a tvých soukromých potíží a hanby, ale co se týká samotného státu, života a štěstí nás všech.

15. Může pro tebe být toto světlo nebo vzduch pod tímto nebem příjemný, když víš, že není nikdo z těchto mužů zde, kdo by nevěděl, že jsi den před lednovými Kalendami (31. prosince) za konzulů Lepida a Tulla stál na sněmu se zbraní, že jsi sestavoval oddíl, aby povraždil konzuly a přední muže státu, že se do cesty tomuhle tvému zločinu nepostavil ani tvůj rozum ani strach, ale pouze štěstí římského národa? A to již opomímám to – není to totiž nijak tajné a ani jsi se toho pak v budoucnosti nedopustil málokdy –, kolikrát jsi se mne snažil zabít jako konzula zvoleného na příští rok, ale i jako konzula už v úřadě. Kolika tvým útokům, které byly vymyšlené tak, že se zdálo nemožným jim uhnout, jsem unikl jen díky nějakému malému uhnutí, jak se říká, o vlásek. Nijak se ti to nedaří, nemůžeš toho nijak dosáhnout, ale stejně jsi nepřestal o to stát a chtít to.

16. Kolikrát už ti ta dýka byla vykroucena z ruky, kolikrát už ti díky nějaké náhodě vypadla a vyklouzla! Nevím, komu byla tebou ta dýka zasvěcena a zaslíbena, když si myslíš, že není jiná cesta, než aby byla vražena do těla konzulova. Nyní však, jaký je tvůj život? Mluvím už s tebou tak, že se zdá, že nejsem pohnut nenávistí, jak bych měl být, ale milosrdenstvím, které si ty nijak nezasloužíš. Přišel jsi před chvílí do senátu: kdo z toho tak hojného zástupu, z tolika tvých přátel a známých, tě pozdravil? Jako že se toto nikomu v celé lidské historii nestalo, očekáváš pohanu hlasem, ale jsi překvapen nejtěžším odsudkem mlčení? Nic to neznamena, že po tvém příchodu uvolnili všichni tato sedadla, kde sedíš, že všichni konzulárové, které jsi až příliš často odsuzoval k smrti, sotva jsi usedl, opustili a vyprázdnili tuto část sedadel? Víš už, co si o tom máš myslet?

17. Kdyby se mě moji otroci báli stejně, jako se tví spoluobčané bojí tebe, usoudil bych, že je nejvyšší čas, abych svůj dům opustil; ty si nemyslíš, že by jsi měl takto učinit a opustit město? A kdybych viděl, že mě moji spoluobčané tak těžce podezírají a nenávidí, spíš bych se hleděl klidit jejich zrakům, než abych se vystavoval nepřátelským pohledům všech kolem; ty, i když znáš své zločiny a víš, že zášť a nenávist lidí je oprávněná a už dlouho ti patří, stejně váháš se vyhýbat pohledům a zrakům těch, jejichž city zraňuješ? Kdyby se tě tvoji rodiče báli a nenáviděli tě a ty by sis je nemohl nijak usmířit, myslím, že by ses někam klidil z jejich očí; nyní vlast, která je společným rodičem nás všech, tě nenávidí a bojí se tě a již dlouho si o tobě myslí, že nepřemýšlíš o ničem jiném, než jak ji zabít; ty se ani nebudeš ohlížet na její autoritu, ani se nebudeš řídit jejími rozhodnutími, ani se nezalekneš její síly?

18. Ona s tebou takto, Catilino, jedná a mlčky takto mluví: „Již několik let nebyl spáchán žádný zločin nikým, jen tebou, žádná ničemnost se neobešla bez tebe; jedině ty jsi měl vraždění mnoha občanů, sužování a plenění spojenců za beztrestné a dovolené; ty jsi směřoval nejen k pohrdání zákony a soudy, ale i k jejich vyvrácení a zničení. Dřívější události, ačkoliv byly těžko snesitelné, jsem, pokud jsem mohla, snesla; avšak že nyní jsem celá plna strachu kvůli tobě jedinému, že se při sebemenším hluku bojím Catiliny, že je zřejmé, že proti mně nemůže být pojat žádný úmysl, který by nevzešel z tvého zločinu, to se snést nedá. A proto odejdi a zbav mne tohoto strachu; je-li oprávněný, tak abych nebyla zničena, je-li lichý, abych se konečně přestala bát.“

19. Jestliže by s tebou tvá vlast takto mluvila, jak jsem nyní popsal, zda by neměla být

vyslyšena, i když by nemohla použít síly? Co mám říkat na to, že jsi se sám dal pod stráž, že jsi, řekl, aby ses vyhnul podezření, že chceš bydlet u Mania Lepida. A když tě tento nepřijal, opovázil jsi se dokonce přijít ke mně a žádal jsi, abych tě hlídal, ve svém vlastním domě. Když jsi ode mne opět dostal tutéž odpověď jako od Lepida, že s tebou nikdy nemohu být v bezpečí mezi zdmi jednoho domu, protože jsem ve velkém nebezpečí už tm, že jsem uzavřen hradebními zdmi s tebou v témže městě, šel jsi za Quintem Metellem; a když tě i tento odmítl, odstěhoval jsi se ke svému společníkovi, vskutku vynikajícímu muži, Markovi Metellovi; o tom jsi se patrně domníval, že bude jak dost pečlivým, aby tě hlídal, i dost chytrým, aby tě podezíral, i dost statečným, aby tě potrestal. Ale jak dlouho bude moci být mimo vězení někdo, kdo se už sám shledal hodným vězení?

20. Když se tedy, Catilino, věci mají takto, váháš odejít někam do ciziny, svěřit tenhle svůj život, který bys tak zbavil mnoha utrpení a oprávněných trestů, útěku a samoty, když už nemůžeš ani zemřít s klidnou myslí? Myslíš si: „Přednes to senátu.“; to totiž žádáš a jestliže by snad senát rozhodl, abys šel do vyhnanství, říkáš, že uposlechněš. Já to ale senátu nepřednesu, protože by se to rozcházel s mými zvyky, ale přesto zařídím, abys poznal, že právě tak o tobě smýšlejí. Odejdi z města, Catilino, zbav stát strachu, vyraž do vyhnanství, čekáš-li na tato slova! Co? Říkají snad něco, všiml sis něčeho na těchto mlčících mužích? Poslouchají, mlčí. Proč čekáš, až vyřknou své rozhodnutí, když jejich vůli poznáváš, i když mlčí?

21. Kdybych však toto řekl tomuto výbornému mladému muži, Publiovi Sestiovi, nebo Marcu Marcelovi, přestatečnému člověku, již by mne, konzul nekonzul, tady v tom chrámu, zcela právem napadli a bili. V tvém případě ale, Catilino, nic nečiní, a tím to schvalují a dovolují, a tím tě i odsuzují, mlčí, a tím křičí! A nejen tito, jejichž váha je ti zřejmě drahá a vítaná, ale život bezcenný, ale i římští jezdcí, nejčestnější a nejlepší muži, i ostatní stateční občané, kteří obestoupili senát a jejichž shluk jsi sám mohl před chvílí vidět, přání prohlédnout a hlasy jasně slyšet. Jejich ruce a zbraně já již dlouho od tebe zadržuji, ale snadno je i přivedu, aby tě, až budeš opouštět toto, co se již snažíš vyplnit, pronásledovali až k branám města.

22. Ale proč to vlastně říkám? Tebe, že by něco zlomilo, ty že by ses někdy napravil, ty že bys pomýšlel na útěk, ty že bys uvažoval o vyhnanství?! Kéž ti bohové vnuknou takovou myšlenku! A já vidím, že kdybys se snad, zastrašen mými slovy, rozhodl odejít do vyhnanství, jaká bouře nevole mi hrozí; a ne-li nyní, za dobré paměti tvých zločinů, tak někdy do budoucnosti. Ale má to ceny, pokud to způsobí jen tuhle mou osobní katastrofu a neohrozí to bezpečnost státu. Ale abys ty byl pohnut svými chybami, aby ses obával zákonitého trestu, abys v pravý čas ustoupil státu, to nemá smysl žádat. A ty, Catilino, ani nejsi takový, aby tě někdy stud zadržel od něčeho hanebného, strach od něčeho nebezpečného nebo rozum od něčeho šíleného.

23. A proto, odejdi, jak jsem tě už vícekrát vyzval, a chceš-li proti mně, svému nepříteli, jak všude rozhlašuješ, zvednout vlnu nenávisti, odejdi rovnou do vyhnanství; stěží unesu ty řeči, uděláš-li tak, sotva vydržím takové břímě nenávisti, odejdeš-li z rozkazu konzulova do vyhnanství. Pokud ale spíše chceš posloužit mé chvále a slávě, odejdi se zlotřilou bandou zločinců, připoj se k Manliovi, sežeň si všechny ničemné občany, vzdal se od těch dobrých, vyhlas válku vlasti, raduj se z bezbožného loupežení, aby se nezdálo, že jsem tě vyhnal k cizím lidem, ale aby bylo vidět, že jsi odešel na pozvání ke svým vlastním.

24. Ale proč bych tě vyzýval, když vím, že jsi už poslal napřed muže, aby na tebe ozbrojeni čekali u Aureliova fora, když vím, že máš s Manliem smluvený a ustanovený určitý den, když vím i to, že jsi už poslal napřed tu stříbrnou orlici, o níž já věřím, že tobě a tvým přátelům přinese zhoubu a zkázu, a které byla v tvém domě zbudována zločinná svatyně? Jak bys ji mohl déle postrádat, když máš ve zvyku se k ní modlit vyrážaje k vraždě, když jsi kolikrát přímo od jejího oltáře obrátil svou ničemnou pravici k vraždění spoluobčanů?

25. Půjdeš konečně tam, kam tě již dříve táhla ta tvá bezuzdná a zuřivá touha. A ani ti to nezpůsobí bolest, naopak, jakousi neuvěřitelnou radost. Příroda tě k této šílenosti zrodila, vůle vycvičila a osud uchoval. Co na tom, že sis nikdy nepřál mír; ty sis ale nikdy nepřál ani válku jinou než zločinnou. A mezi darebnou a veškerým štěstím opuštěnou cháskou jsi k ní našel a sehnal bandu ničemů.

26. S jakým veselím se teď budeš radovat, s jakou radostí se budeš veselit, s jakou slastí budeš

plesat, když v takovém množství svých lidí neuslyšíš ani neuvidíš jediného čestného muže! Všechny útrapy, které jsi podstoupil směřovaly k takovému životu: když jsi ležival na zemi, nejen při číhání na příležitost ke smilstvu, ale i abys mohl podniknout zločin, když jsi pečlivě připravoval úklady nejen spánku manželů, ale i majetkům občanů žijících v ústraní, to vše byly tvé přípravy na toto. Máš, kde můžeš ukázat onu svou pověstnou vytrvalost v snášení hladu, zimy a nouze všech statků; ostatně již brzy pocítíš, že jsi tímto sužován.

27. Tím, že jsem ti zabránil ve zvolení konzulem, jsem tehdy získal to, že jsi mohl na stát spíše jen jako vyhnanec zvenku útočit, než ho jako konzul pustošit, a také to, aby to, co jsi byl zločinně započal, bylo nazýváno pouhým loupežením, aby to nepřerostlo ve válku. Nyní, otcové a přisedící, abych se omluvil a ospravedlnil ze stížnosti vlasti na mě, do jisté míry spravedlivé, poslouchejte prosím pečlivě, co budu říkat, a důkladně to rozvažte. Vždyť co kdyby mi vlast, jež je mi mnohem dražší mého života, kdyby mi celá Itálie, kdyby celý stát mi říkal: „Marku Tullie, co děláš? Ty necháváš odejít toho, o němž víš, že je to nepřítel, jehož vidíš, že bude velitelem ve válce, u nějž cítíš, že je jako vůdce očekáván v nepřátelských táborech, původce zločinů, strůjce spiknutí, buřiče otroků a ničemů, toho ty necháváš odejít tak, že se ani nezdá, že byl tebou z města vyhnán, ale spíše to vypadá, že ho necháváš proti městu jít? Což ty ho nerozkážeš vrhnout do vězení, odvléci na smrt, potrestat nejvyšším trestem?

28. Vždyť co ti v tom brání? Zvyky předků? Vždyť častokrát i soukromníci trestali ničemné občany v tomto státě smrtí. Nebo zákony, které určují tresty pro římské občany? Vždyť v tomto městě nikdy neměli ti, kteří odpadli od státu, práva občanů. Či se obáváš nenávisti pozdějších generací? To by ses přeslavně odvděčil římskému národu, který tě, člověka poznaného jen díky tobě samému, bez jakýchkoliv doporučení tvých předků, tak rychle vynesl přes všechny stupně úřadů k nejvyšší moci, jestliže bys kvůli strachu z nenávisti nebo z nějakého nebezpečí zanedbal bezpečí svých spoluobčanů.

29. Ale máš-li nějaký strach z nenávisti, neměl by ses nenávisti vzniklé pro přísnost a ráznost rozhodně bát více, než nenávisti, která by vznikla pro tvou zahálku a nečinnost. Nebo si myslíš, že až bude Itálie pustošena válkou, města pleněna, až budou hořet domy, že tehdy ty neuhoříš v plamenech nenávisti?“ Já těmto oprávněným hlasům státu a myslím těch občanů, kteří cítí to samé, odpovím krátce. Kdybych si myslel, otcové a přisedící, že Catilinu potrestat smrtí je to nejlepší, co lze učinit, byl bych tomuto loupežníku nedopřál ani jedinou hodinu života. Totiž, jestliže se přední mužové a nejskvělejší občané nejen neposkvrnili krví Saturnina, Gracchů, Flacca a mnoha ještě dřívějších, ale ještě jim to dodalo cti, zajisté jsem se nemusel obávat, aby se po zavraždění tohoto vraha svých spoluobčanů nevytlila nenávist proti mně do budoucnosti. Ale i kdyby mi toto vážně hrozilo, přece jsem byl vždy takového smýšlení, že jsem nenávist vzniklou pro statečnost pokládal ne za nenávist, ale za slávu.

30. Než jsou i lidé tohoto senátorského stavu, kteří to, co je zřejmé, nevidí, nebo to, co vidí, ignorují. Ti živilo Catilinovu naději svými pochybovačnými míněními a rodící se spiknutí posílili tím, že tomu nevěřili. A z jejich popudu by mnozí, a nejen nepoctiví, ale i neznalí, říkali, kdybych Catilinu potrestal, že jsem tak učinil krutě a po královsku. Nyní vím, že jestliže tento dorazí tam, kam míří, do Manlioova tábora, nebude nikdo tak hloupý, aby neviděl, že bylo započato spiknutí, nikdo tak zbedněný, aby to neuznal. Víam ale také, že zabitím tohoto může být zhouba státu jen nakrátko zadržena, ale ne navždy odvrácena. Jestliže ale odtáhne a s sebou odvede své společníky a na totéž místo přitáhne všechny ostatní ztroskotance, odevšad sehnané, bude vyvrácena a zničena tato již tak pokročilá zhouba státu, ale s ní i kmen a sémě všech zel.

31. Již dlouho se, otcové a přisedící, zmítáme v těchto nebezpečích spiknutí a úkladů, ale nevím jak to, že propuknutí všech zločinů, dávného vzteku a opovržlivosti nastalo v době mého konzulátu. Jestliže bude z tak početné sebranky odstraněn tenhle jeden, bude se nám možná zdát, že jsme se na nějaký čas zbavili starostí a strachu, jenže to nebezpečí zůstane a bude uzavřeno hluboko v nitru a útrobách státu. Stejně, jako když se často lidé sužovaní nemocí a zmítající se v těžké horečce napijí studené vody, zdá se zpočátku, že se jim ulevilo, nakonec ale jsou stíženi mnohem silněji a vážněji, tak i tato nemoc, jež se nachází ve státě, zmírněna potrestáním tohoto jednoho, se ještě za života ostatních mnohem zhorší.

32. Ať tedy odejdou ti zlotřilci, ať se vzdálí od dobrých občanů, ať se shromáždí na jedno místo, ať jsou konečně již od nás odděleni hradbami, jak už jsem řekl několikrát, že si přeji. Ať přestanou ukládat konzulovi v jeho domě o život, ať přestanou obestupovat tribunál městského praetora, obsazovat ozbrojení radnici, připravovat zápalné šípy a pochodně k podpálení města, ať má konečně každý na čele jasně napsáno, jak smýšlí o státu. To vám, otcové a přísedící, slibuji, že my konzulové budeme tak obezřelí, vy budete mít mezi všemi poctivými občany takovou vážnost, mezi římskými jezdci bude taková statečnost, mezi všemi dobrými občany taková jednomyslnost, že uvidíte, že díky Catilinově odchodu bylo vše odhaleno, osvětleno, potlačeno a spoutáno.

33. Za těchto vyhlídek nejvyššího blaha pro stát, tvé záhuby a zkázy a smrti těch, kteří se s tebou spojili ve všech zločinech a vlastizradě, vyraž, Catilino, k bezbožné válce a zločinu! Ty, chráme Iovův, který jsi byl zbudován Romulem za stejných věsteb jako toto město, Iove, kterého zveme právem Ochráncem tohoto města i této říše, odvrát' tohoto a jeho společníky od chrámů tvých i ostatních, od střech a hradeb města, od života a majetku všech občanů, stíhej tyto protivníky dobrých lidí, nepřátele vlasti, pustošitele Itálie, spojené mezi sebou zločinným svazkem a bezbožným společenstvím věčnými tresty, živé i po smrti!

DRUHÁ ŘEČ, PRONESENÁ K LIDU

1. Konečně, Quirité, jsme Lucia Catilinu, vzteklého a zuřivého, supícího zločinností, připravujícího bezbožně záhubu vlasti, který vám i tomuto městu často hrozil ohněm i mečem konečně jsme jej z města zčásti vyhnali, zčásti poslali pryč a z části jsme ho dobrovolně odcházejícího pronásledovali slovy. Odešel, utekl, vypadnul, zdrhnul. Již nebude tou hrůznou zrůdou připravována uvnitř hradeb hradbám samotným žádná záhuba. A bezesporu jsme tohoto jediného vůdce této občanské války porazili. Ona jeho úkladná dýka už neuvízne v našich bocích. Ani na Martově poli, ani na foru, ani v radnici, konečně ani mezi zdmi vlastního domu už se nebudeme muset bát. Tím, že byl vyhnán z města, byl vytlačen ze svého postavení. Nyní povedeme s nepřítelem již otevřenou válku, aniž nám v tom bude něco bránit. Bezpochyby jsme toho člověka zničili a slavně porazili, když jsme ho donutili vzdát se temných úkladů a přejít k otevřenému boji.

2. Dovedete si představit, jakým žalem je sklíčen a sražen, když si ani s sebou neodnesl zakrvavenou dýku, jak chtěl, když odešel, a my jsme na živu, když jsme mu vykroutili meč z ruky, když opustil občany zdravé a město stojící? Je nyní zdrcen a zkrúšen, Quirité, cítí, že byl zničen a odražen, zajisté teď často otáčí své oči k tomuto městu a truchlí, že bylo vyrváno z jeho rukou; a toto město se mi zdá, že se raduje, že vyzvrátilo takovouto zhoubu a vyvrhlo ji ven branami.

3. A pokud je tu někdo takový, jací by měli být všichni, že by mě obžaloval v této věci, v níž se tak raduje a triumfuje má výmluvnost, z toho, že jsem tak nebezpečného a úhlavního nepřítele poslal pryč a ne zatkl, není to, Quirité, má vina, ale vina této doby. Již dávno bylo třeba, aby byl Lucius Catilina zabit, stížen nejvyšším trestem, což ode mě vyžadovaly jak zvyky předků, tak přísnost této říše i stát. Ale dovedete si představit, kolik by bylo těch, kteří by nevěřili tomu, co bych já říkal? Kolik by bylo těch, kteří by mu byli pro neznalost věci nakloněni? A kdybych si myslel, že bude jeho odstraněním od vás odvráceno všechno nebezpečí, byl bych ho již dávno odstranil, nehledě ani na nebezpečí toho, že bych proti sobě rozpoutal nenávisť, ani na ohrožení svého vlastního života.

4. Ale protože jsem viděl, že jste tehdy všichni tento trest neschvalovali a že kdybych ho potrestal smrtí, jak si to zaslouhoval, nemohl bych pronásledovat jeho spojence, protože bych byl tísněn nenávisť, nechal jsem věci dojít až sem, abyste mohli otevřeně bojovat s nepřítelem, až ho jasně uvidíte. A za jak velkého nepřítele ho pokládám, i když je mimo město, můžete, Quirité, usuzovat podle toho, jak jsem nespokojen s tím, že z města odešel jen malý zástup. Kéž by jen s sebou odvedl všechny své sbory. Odvedl s sebou Tongilia, kterého začal milovat ještě v jeho jinošském věku, odvedl Publicia a Minucia, jejichž dluhy, nahnané po hospodách, nemohly ve státě způsobit žádné pozdvižení; ale jaké muže tu zanechal, jakých dluhů, jaké moci a urozenosti!

5. Já když vím, jaké legie máme v Předalpské Galii, jaké muže měl Q. Metellus v Picienii a

Galii, když vím, jak velké sbory jsme s to každodenně připravit, se s největším opovržením dívám na toto vojsko sebrané ze starých zoufalců, venkovských rozmařilců, nevzdělaných ztroskotanců a z těch, kteří se k tomu vojsku dostavili raději než k soudu. Tito se rozprchnou ukáží-li jim jen výnos praetorův, natož pak sílu našeho vojska. Mnohem raději bych byl, kdyby si s sebou byl odvedl tyto své vojáky, které vidím procházet se po foru, postávat v radnici, ba i přicházet do senátu, kteří se natírají vonnými mastmi a honosí nache. Jestliže tito zde zůstávají, vězte, že se nebudeme muset obávat onoho vojska tolik, jako těchto, kteří to vojsko opustili. A také jest se jich více obávat proto, že oni cítí, že já vím, co oni zamýšlejí, ale nijak zvlášť se tím nevzrušují.

6. Já vím, komu je přidělena Apulie, kdo má mít Etrurii, kdo Picenii, kdo Galii, kdo si pro sebe vyžádal úkol připravit nástrahy ve městě, vraždění a požáry. A oni vědí, že všechna jejich usnesení mi byla té předvěčerejší noci donesena, protože jsem to odhalil už včera v senátu. Sám Catilina se polekal a utekl. Co očekávají tito? Šeredně se pletou, jestliže doufají, že ta má dřívější mírnost bude pokračovat. Co jsem si přál, toho jsem již dosáhl – abyste vy všichni jasně viděli, že bylo zosnováno spiknutí proti státu; leda je tu někdo, kdo si myslí, že lidé, kteří jsou Catilinovi podobní, s ním také stejně nesmýšlejí. Pro mírnost už není místo; sám stav věcí vyžaduje přísnost. Ale i teď v jednom ustoupím: ať odejdou, ať se dají na cestu, ať nedopustí, aby se jejich nebohý Catilina trápil steskem po nich. I cestu jim ukáží: vyrazil po via Aurelia; pokud si pospíší, ještě do večera ho doženou!

7. Šťastný bude stát, jestli konečně tuto spodinu vyvrhne! Vždyť jaké zlo nebo jaký zločin si můžeme představit nebo vymyslet, aby ho Catilina už nebyl pojal v úmysl? Vždyť jaký travič, jaký úkladný vrah, jaký lupič, jaký bandita, jaký otcovrah, jaký podvrhovač závětí, jaký podvodník, jaký ochlasta, jaký marnotratník, jaký cizoložník, jaká bezectná žena, jaký kazitel mládeže, jaký zpusťlák, jaký ničema v celé Itálii se dá najít, který by neprohlašoval, že byl Catilinovým důvěrným přítelem? Jaké krveprolévání se za tyto poslední roky obešlo bez něho, jaký zločin, jaké smilstvo jím nebylo provedeno?

8. Kdo měl kdy takovou schopnost kazit mládež? Jedny sám mrzce miloval, druhé zase podněcoval v jejich hanebné lásce k němu, někomu sliboval požitky z jejich chytice, někomu smrt jeho rodičů, a nejen, že je k tomu nabádal, on jim v tom i pomáhal. Nyní ale, jak rychle sebral tak ohromné množství ničemů, a to nejen z města, ale i z venkova! Nebyl nikdo, ničeny dluhy, nejen v Římě, ale v jakémkoliv koutě Itálie, koho by nepřijal do tohoto k neuvěření zločinného spolku.

9. A abyste jeho rozličné záměry mohli prohlédnout i z jiné stránky: v kasárnách gladiátorů není nikdo, kdo je jen trochu smělejší ke zločinu a zároveň o sobě netvrdí, že má blízko ke Catilinovi, není žádný herec, který je jen trochu lehkomyšlný a ničemný, kdo by nepřipomněl, že byl nedávno Catilinovým druhem. A přivyknuv si cvičením k smilstvům a zločinům snášet zimu, hlad, žízeň i noční bdění byl těmito nohsledy vychvalován jako statečný muž; jenže při tom zničil ve své bezuzdnosti a opovážlivosti předpoklady své pracovitosti a nástroje cti.

10. Jestliže tohoto budou jeho druhové následovat, jestliže ty ničemné tlupy zoufalců odejdou z města, ó jak bychom byli šťastní, jak by se stát radoval, jak přeslavné chvály by došel můj konzulát! Oni už totiž nemají žádné normální touhy, jaké lidé mívají, jejich odvaha už není lidská a snesitelná; nemyslí na nic jiného, než na vraždění, požáry, loupeže. Své majetky promrhali, své statky museli zastavit; jmění je opustilo už dávno, nedávno se jim začalo nedostávat i víry; ale chuť jim zůstala stejná, jakou měli, když měli všeho dostatek. Kdyby ale ve svých tlupách opilců a hráčů v kostky byli spokojeni se zábavou a nevěstkami, museli bychom si nad nimi sice zoufat, ale přesto bychom je mohli takto snést. Ale kdo může snést tohle, aby zbabělí lidé kladli nástrahy nejstatečnějším, nejhloupějším nejzkušenějším, opilci střízlivým, spící bdělým? Oni leží na hostinách, objímají nestydaté ženy a jsou zemdlení vínem, přecpáni jídlem, ověnceni věnci, natřeni mastmi, zeslabení smilstvy a ve svém opilství žvaní něco o vraždění dobrých lidí a zapalování města.

11. Ale já věřím, že už se jim přiblížil jejich osud a že trest, který jim za jejich ničemnost, zhýralost, zločinnost a drzost již dlouho patří, již jasně přišel nebo se určitě už blíží. Kdyby můj konzulát tyto, když už je nemůže vyléčit, odstranil, prodlouží život státu ne o nevím jak krátký čas, ale o mnoho staletí. Není totiž žádný národ, jehož bychom se báli, žádný král, který by mohl vést válku s římským lidem. Veškeré zahraniční války jsou díky odvaze jednoho muže ukončeny na moři

i na souši; nyní zbývá už jen válka domácí, úklady jsou uvnitř, nebezpečí je uvnitř, nepřítel je uvnitř. Musíme bojovat se zhýralostí, s šílenstvím, se zločinností. Sám se hlásím, Quirité, jako váš velitel do této války; беру na sebe nepřátelství všech těch ničemů; co půjde vyléčit, jakýmkoliv způsobem vyléčím, co bude třeba odstranit, nesnesu, aby to dál trvalo k záhubě obce. Pročež ať odejdou nebo se uklidní, nebo, pokud setrvají jak ve městě, tak v tomtéž svém smýšlení, ať očekávají to, co zasluhují.

12. Ale jsou i tací, Quirité, kteří tvrdí, že byl Catilina mnou poslán do vyhnanství. Kdybych toho, aby někdo odešel do vyhnanství, mohl dosáhnout pouhým slovem, vyhnal bych právě ty, co toto říkají. Ano, on ten ubohý člověk totiž, od přírody bojácný a také převelice ostýchavý, nemohl snést hlas konzulův; a zároveň mu bylo rozkázáno odejít do vyhnanství, on uposlechl, odešel. Včera, Quirité, protože jsem byl málem zabit ve svém vlastním domě, svolal jsem senát do chrámu Iova Statora a celou věc jsem tam otcům přednesl. A když tam Catilina přišel, jaký senátor na něj zavolal, pozdravil ho, kdo se na něj konečně podíval jako na jen ničemného občana a ne jako na nejbezohlednějšího nepřítele? Ba dokonce přední muži jeho stavu onu část sedadel, kde on sedal, nechali prázdnou a opuštěnou.

13. Tam jsem já, konzul, který posílá občany do vyhnanství pouhým slovem, důrazně po Catilinovi žádal, aby mi řekl, zda byl na noční schůzi u Marca Laecy. A když ten tak opovážlivý člověk, spoután vědomím všech okolo, nejprve mlčel, odkryl jsem ostatním, co té noci činil, kde byl, co rozkázal na další noc, seznámil jsem ho i s tím, jak celou válku rozvrhl. Když byl v úzkých, usvědčen, zeptal jsem se ho, zda váhá vyrazit tam, kam se již předtím chystal, když vím, že zbraně, sekery, fascy, trubky, vojenské odznaky i ona stříbrná orlice, které dokonce ve svém domě udělal svatyni, že toto všechno již jím bylo posláno napřed.

14. Vyhnal jsem do vyhnanství někoho, o kom jsem věděl, že už vyrazil do války? A zajisté onen centurion Manlius, který postavil u Faesul tábor, vyhlásil římskému lidu válku svým jménem a ten tábor teď určitě nečeká na Catilinu jako na svého velitele a o on se, chudák, ubírá, vyhnáný, do vyhnanství do Massilie, jak říkají, a ne do tohoto tábora, není-liž pravda! Ó jak neblahý je to úkol, nejen spravovat, ale i zachraňovat stát! Kdyby se snad nyní Lucius Catilina, sevřen a ochromen mými opatřeními, těžkostmi a nebezpečími, která jsem mu připravil, náhle zalekl, změnil smýšlení, opustil své lidi, zavrhl myšlenku na rozpoutání války a z této své cesty ke zločinné válce se obrátil na cestu k útěku a do vyhnanství, bude se říkat ne, že on byl mnou zbaven zbraní své smělosti, ne že byl vyděšen a zastrašen mou pečlivostí, ne že byl zbaven naděje a odrazen od svých pokusů, ale bude se říkat, že byl nevinný a bez soudu konzulem násilím a výhrůžkami poslán do vyhnanství. A budou lidé, kdyby snad takto učinil, kteří by jeho pokládali ne za zločince, ale za oběť a mne ne za nejpečlivějšího konzula, ale za nejkrutějšího tyрана.

15. Má to pro mě velký význam, Quirité, podstoupit bouři této falešné a ničemné nenávisti, jen ať je od vás odehnáno nebezpečí této strašné a bezbožné války. Pro mne za mne, ať si říkají, že byl mnou vyhnán, jen ať ale do toho vyhnanství odejde! Ale – a to mi věřte – nechce se mu jít. Nikdy nebudu, Quirité, po nesmrtelných bozích žádat, kvůli ulehčení zloby vůči mně, abyste slyšeli, že Lucius Catilina přivádí nepřátelské vojsko a že se prohání ve zbroji, ale stejně to během tří dnů uslyšíte; a mnohem více se bojím, abych někdy neupadl v nenávist více proto, že jsem ho nechal odejít, než proto, že jsem ho prý vyhnal. Ale když jsou tu lidé, kteří říkají, když Catilina odešel, že byl vyhnán, co by teprv tito říkali, kdyby byl ten člověk zabit?

16. Ačkoliv tito, kteří neustále tvrdí, že Catilina odchází do Massilie, nad tímto jeho osudem ve skutečnosti nenaříkají, ale spíše se obávají, aby to tak opravdu nebylo. Nikdo z nich není tak soucitný, aby chtěl, aby Catilina šel spíše do Massilie než k Manliovi. On ale, i kdyby snad nikdy nepřemýšlel o tom, co teď dělá, by raději chtěl se nechat zabít jako zločinec, než žít jako vyhnanec. Nyní však, protože dosud mu nic nevyšlo jinak, než jak si přál, až na to, že opustil Řím a já jsem ještě naživu, přejme si raději, aby šel do vyhnanství, než nad ním naříkejme!

17. Ale proč mluvím tak dlouho o jediném nepříteli, navíc o tom, který už prozradil, že je nepřitelem, a jehož se už nebojím, protože mě od něj dělí hradba, jak jsem si vždy přál. O těch, kteří se přetvařují, kteří zůstávají v Římě, kteří jsou tu s námi, o těch nic neřeknu? Já se alespoň snažím, je-li to nějak možné, tyto spíše než trestat vyléčit, udobřit se státem a nevím, proč by se mi to

nemělo podařit, pokud mě chtějí slyšet. Vyložím vám, Quirité, z jakých asi druhů lidí jsou ty Catilinovy sbory složeny, poté jim jednotlivě podám svou radou a řečí lék, pokud až budu moci.

18. Jeden druh jsou ti, kteří pro velké dluhy ztratili často i velký majetek, z lásky k němuž se s tím ale nemohou smířit. Zevnějšek těchto lidí je velmi hezký – jsou totiž bohatí –, ale vůle a důvody nejodpornější. Ty, že jsi bohatý pozemky, domy, stříbrem, rodinou, vším možným a váháš si ubrat z toho majetku a posílit tak důvěru v sebe sama? Vždyť co čekáš? Válku? Co tedy? Ty si myslíš, že ve všeobecném pustošení zůstane tvůj majetek netknutý? Nebo čekáš vydání nových dlužních knih, kde by tvé dluhy nebyly? Chybují, kdo toto čekají od Catiliny. Z mého dobrodiní budou vydány nové knihy, ale budou to knihy dražební. Vždyť ani ti, kteří nějaké majetky ještě mají, nemohou být nijak jinak ochráněni. Kdyby byli toto chtěli učinit již dříve a neupláceli své úroky výnosy svých statků, což je převelice hloupé, měli bychom nyní občany bohatší i lepší. Ale já soudím, že těchto lidí se vůbec nemusíme bát, protože se snadno dají od té myšlenky svést a pokud v ní vytrvávají, zdá se mi, že se budou proti státu spíše jen modlit, než že proti němu pozvednou zbraně.

19. Další druh jsou ti, kteří jsou sice tíženi dluhy, ale očekávají silnou vládu, chtějí se chopit moci a domnívají se, že postavení, po jakých marně touží v klidném státě, budou moci získat ve státě rozbouřeném. Těmto se zdá vhodné vzkázat totéž, co ostatním: aby přestali doufat, že budou moci dosáhnout toho, po čem touží; že jako první ze všech já bdím, pomáhám a starám se o stát; že jsou tu pak dobří muži neohrožení duchem, velká svornost a mimo to velké sbory vojska; že konečně tomuto nepřemožitelnému národu, této přeslavné říši, tomuto nejkrásnějšímu městu přinesou pomoc i nesmrtelní bohové. Jestliže ale už snad dosáhli toho, po čem tak zuřivě touží, zda doufají, že se v popelu města a krvi spoluobčanů, po čemž svou zlotřilou mysl dychtili, stanou konzuly nebo diktátory nebo i králi? Nevidí, že touží po tom, čeho jestli dosáhnou, bude muset být odevzdáno nějakému uprchlému otroku či gladiátorovi?

20. Třetí druh je již poznamenán věkem, ale přece díky cvičení silný; sem patří tenhle Manlius, po němž nyní nastupuje Catilina. To jsou lidé z kolonií, které založil Sulla. Vím sice, že byly všechny obývány nejlepšími a nejstatečnějšími muži, ale přece jsou to osadníci, kteří získavše nečekaně a náhle peníze si počínají ještě více hrabivě a zpupně. Tito, zatímco stavěli jako bohatí páni, zatímco měli požitky ze získaných statků, velkých rodin a připravovaných hostin, upadli do takových dluhů, že aby se mohli mít dobře, musel by se jim Sulla vrátit z podsvětí. Tito vzbudili tutéž naději, že budou obnovena dřívější rabování, rovněž v mnoha vesnických, prostých a chudých lidech. Tyto oba druhy, Quirité, dávám do téže skupiny zločinců a lupičů, ale takto je napomínám: ať přestanou pomýšlet na proskripce a diktatury. Obci je totiž vstřípena taková bolest z těch časů, že by ji znovu nesnesli nejen lidé, ale už ani zvířata.

21. Čtvrtý druh je velice pestrý, různorodý a promíchaný; jsou to ti, kteří byli již dříve sužováni dluhy a kteří se z nich nikdy nedostanou. Zčásti z lenosti, zčásti špatnou prací, zčásti i výdaji tonou ve svých starých dlužích; tito se prý, zkroušení přemi, soudy a proskripce, shromáždili v hojném počtu do onoho tábora. Já je považuji ani ne tak za lité vojáky jako za líné popírače svých dluhů. Ti lidé, jestliže ty dluhy nemohou snést, by měli padnout, ale tak, aby to nepocítil nejen stát, ale ani jejich nejbližší sousedé. Nechápu jen to, proč když nemohou důstojně žít, chtějí potupně zahynout, nebo proč si myslí, že zahynou-li společně s mnoha jinými, zahynou s menší bolestí, než kdyby zahynuli samostatně.

22. Pátý druh jsou otcovrazi, úkladní zabijáci a vůbec všichni ti zločinci; ty se já nesnažím dostat ze spárů Catilinových; oni se totiž od něj ani oddělit nemohou a měli by při tom svém loupění zahynout, protože jich je tolik, že by je vězení ani nepojmulo.

Poslední druh pak jsou lidé, nejen počtem, ale samotným druhem a životem, který je Catilinovi velice blízký, jím vybraní, ba skoro z jeho náruče a klínu. Tito mají upravený zevnějšek, ostříhané vlasy, jsou buď bez vousů nebo dobře oholeni, nosí tuniky s dlouhými rukávy, sahající jim až po kotníky, odívají se spíše plachtami, ne tógami. Veškeré úsilí jejich života a námaha vynaložená na bdění se projevuje jen v hostinách končících až nad ránem.

23. V těchto skupinách se nacházejí všichni hazarděři, cizoložníci, neřestníci a nestydatci. Tito chlapi, tak krásní a líbezní, umí nejen milovat a být milováni nebo tančit a zpívat, ale i se ohánět

dýkami a rozlévat jedy. Pokud tito nezahynou, pokud nezemřou, i když by zemřel sám Catilina, vězte, že ve státě zůstane tato líheň dalších Catilinů. Ale co vlastně tito ubožáci chtějí? To své nevěstky si chtějí s sebou odvést do tábora? Jak se ale bez nich mohou obejít, zvláště za těchto dlouhých nocí? Jak ale budou snášet podmínky v Apeninách, tamější mrazy a sníh? Leda si myslí, že když umí na hostinách tančit nazí, ponosou zimu lépe.

24. Ó jak je třeba se tě obávat, válko, jak velká obranná díla jsou třeba, když bude mít Catilina tělesnou stráž z děvek! Postavte nyní, Quirité, proti těmto tak proslulým sborům Catilinovým své posádky a svá vojska. A nejprve pošlete proti tomuto vysílenému a raněnému gladiátorovi své konzuly a velitele, poté proti té vyvržené a slabé hrstce ztroskotanců vyved'te výkvět a sílu celé Itálie! Vždyť už naše kolonie a spojenecká města odpoví Catilinovi v tamtěch lesnatých kopcích. A já ani nemusím proti onomu lupiči v jeho nouzi a nedostatku vést ostatní vaše sbory, zbraně a posádky.

25. Ale i jestliže pomineme tyhle věci, kterých my máme hojnost a on žádné – senát, římské jezdce, město, pokladnu, důchody, celou Itálii, všechny provincie, cizí národy, jestliže toto vše pomineme a chtěli bychom porovnat jejich a naše pohnutky, jež si navzájem odporují, už jen z toho můžeme poznat, jak jsou ubozí. Na naší straně bojuje stud, na oné drzost; na této mravnost, na oné jejich smilstvo; na této věrnost, na oné proradnost; na této úcta, na oné zločin; na této vytrvalost, na oné zuřivost; na této čest, na oné hanba; na této zdrženlivost, na oné požitkářství; konečně spravedlnost, střídmost, odvaha zkušenost a všechny ctnosti zápasí s nespravedlností, marnotratností, zbabělostí, nerozvážností a vůbec všemi chybami; sráží se hojnost s nedostatkem, dobrý úmysl s ničemným, zdravý rozum s bláznivým, dobro a konečně i naděje s naprostým zoufalstvím. Což v takovémto zápasu a boji nenutí samotní nesmrtelní bohové, kdyby snad scházela lidská vůle, k tomu, aby bylo těmito nejskvělejšími ctnostmi přemoženo tolik tak špatných vlastností?

26. Protože se věci mají takto, Quirité, braňte, jak jsem již dříve říkal, hlídkami a strážemi sebe a své domovy; postaral jsem se a zařídil jsem městu dostatečnou ochranu, aby v něm nemuselo dojít k žádným vašim pozdvižením a nepokojům. Všichni obyvatelé kolonií a municipií byli mnou zpraveni o tom, že Catilina v noci vyrazil, s snadno ubrání svá města i území. Gladiátoři, o nichž si Catilina myslel, že to bude jeho nejlepší jednotka, ač jsou mravně lepší než část patriciů, budou udrženi pod naší kontrolou. Quintus Metellus, kterého jsem toto očekáváje předem poslal do Galie a Picenie, nepřítelů buď zničí nebo mu zamezí jakýkoliv pohyb a činnost. O zbývajících věcech, které je třeba zařídít, urychlit či vykonat, již promluvím k senátu, který je, jak vidíte, svolán.

27. Nyní si přeji, aby ti, kteří zůstali ve městě i kteří tu byli Catilinou necháni, aby bojovali proti bezpečí města a vás všech, byli mnou stále varováni, protože jsou to i přes to, že jsou nepřátelé, občané. Má dosavadní mírnost, zdála-li se někomu nemístná, čekala na toto, až by se ukázalo, co se skrývalo. Pro budoucnost již nemohu opomenout, že je toto má vlast, že jsem konzul těchto lidí, že s nimi musím žít a pro ně i zemřít. Nikdo nehlídá brány, nikdo jim neklade nástrahy na cestu; chceli kdo odejít, mohu zavřít oči. Kdo se však vzbouří ve městě, u koho odhalím nejen čin, ale i pouhý úmysl jdoucí proti vlasti, ten pocítí, že v tomto městě jsou konzulové ostražití, že úředníci jsou zde vynikající, že senát je statečný, že jsou tu zbraně, že je tu vězení, které naši předkové chtěli, aby bylo strážce ničemů a usvědčených zločinců.

28. A toto všechno bude provedeno tak, Quirité, že největší věci budou utišeny bez nějakého nepokoje, největší nebezpečí bez nějakého povyku a vnitřní občanská válka, nejkrutější a největší, kam až paměť sahá, bude utišena mnou, pouze jedním v tógu oblečeným velitelem a vojevůdcem. A o to se postarám, Quirité, aby pokud to jen půjde, žádný nepoctivec nemusel vytrpět ve městě trest za své zločiny. Ale pokud mne síla projevené opovázlivosti či nebezpečí hrozící vlasti odvrátí od této mírnosti, zcela jistě dosáhnu toho, co se v tak velké a zákeřné válce stěží zdá splnitelné, aby nezahynul ani jeden dobrý muž a abyste vy všichni mohli zůstat v bezpečí, když bude potrestáno jen pár lidí.

29. A toto neslibuji, Quirité, opíraje se jen o mou zkušenost či lidské rady, ale slibuji to opíraje se o mnoho nepochybných znamení nesmrtelných bohů, za jejichž vedení jsem poprvé uvažoval o této naději a možnosti a kteří nyní brání své chrámy a domy ve městě už ne z dálky, jak mívali ve

zvyku, před cizím a vzdáleným nepřítelem, ale jsouce zde přítomni, ve svém jménu a svou pomocí. A vy je musíte, Quirité, prosit, modlit se k nim, s pláčem se jich dovolávat, aby, stejně jako chtěli, aby toto město bylo nejkrásnější a nejvíce kvetoucí, ho bránili před zločiny nejzkaženějších občanů porazivše všechny sbory nepřátel na zemi i na moři.

TŘETÍ ŘEČ, PRONESENÁ K LIDU

1. Quirité, vidíte stát a životy vás všech, majetky, bohatství, své ženy a děti i toto centrum přeslavné říše, nejšťastnější a nejkrásnější město, kterak toto vše bylo dnešního dne díky nekonečné lásce bohů k vám, díky mému úsilí, opatřením a podstoupeným nebezpečím, vyrváno z plamenů a vraždění, skoro až z chřtánu osudného zániku a pro vás zachráněno a uveden v dřívější pořádek.

2. A zdali ty dny, v nichž jsme byli zachráněni, nám nejsou o nic méně milé a vážené než ty dny, v nichž jsme se narodili! Ze spásy totiž plyne jistá radost, z narození jen nejistý úděl do budoucnosti, rodíme se také bez pocitů, ale zachraňování jsme s pocitem radosti. Jako jsme toho, který toto město založil, povznegli pro jeho oblibu a slávu mezi nesmrtelné bohy, vskutku stejně tak bude muset být u vás i vašich potomků v úctě ten, kdo totéž již založené a rozrostlé město zachránil. Neboť jsem uhasil plameny, založené a již blízko se ocitnuvší kolem celého města, chrámů, svatyní, střech a zdí, otupil jsem meče tasené proti státu a jejich ostří jsem odvrhl od vašich hrdel.

3. Protože už to bylo v senátu mnou osvětleno, odkryto a odhaleno, vysvětlím to vám už jen krátce, abyste i vy, Quirité, kteří jste neznalí situace a čekáte vysvětlení, mohli vidět, kolik toho bylo i jak to bylo patrné a jakým způsobem to bylo odhaleno a dopadnuto.

Zpočátku, když před několika dny Catilina utekl z města zanechav tu své zločinné pomocníky a nejkrutější vůdce této zločinné války, jsem byl stále ve střehu a staral jsem se, jak bychom mohli zůstat mezi tak velkými a skrytými úklady v bezpečí. Neboť tehdy, když jsem Catilinu vyháněl z města – už se nyní nebojím nenávisti, jež by mohla pro to slovo vzniknout, protože jest mi se spíše obávat nenávisti proto, že odešel živý –, tehdy tedy, když jsem ho chtěl vypovědět, jsem si myslel, že buď zbytek spiklenců odejde spolu s ním, nebo že ti, kteří by zůstali, budou bez něho slabí a bezmocní.

4. Ale jak jsem uviděl, že ti, o nichž jsem věděl, že planou největším hněvem a touhou po zločinu, jsou mezi námi, zůstali v Římě, trávil jsem všechny dny i noci staraje se o to, abych věděl a viděl vše, co se děje a chystá, aby celá věc vyšla najevo a vy jste se i sami starali o svou záchranu, když byste sami viděli nebezpečí – má řeč totiž kvůli neuvěřitelné velikosti zločinu zapůsobila na váš sluch málo přesvědčivě. Proto, když jsem se dozvěděl, že vyslanci Allobrogů jsou Publiem Lentulem pobízeni, aby rozpoutali za Alpami válku a vzbouřili Galii a že byli s písemnými vzkazy posláni do Galie ke svým občanům, přičemž se cestou měli ještě zastavit u Catiliny, a že jim byl dán jako průvodce Ti. Volturcius a tomu že byly dány dopisy pro Catilinu, usoudil jsem že se mi naskytla příležitost, abych dosáhl toho, co bylo velmi obtížné a co jsem si vždy přál od nesmrtelných bohů, aby totiž celá ta záležitost byla jasně odhalena nejen mnou, ale i senátem a vámi.

5. Proto jsem včera k sobě zavolal praetory Lucia Flacca a Gaia Pomptina, muže statečné a věrné státu, vyložil jsem jim, jak se věci mají, ukázal jsem jim, co je třeba dělat. A oni, protože si byli vědomi všeho, co tomuto přeslavnému a skvělému státu hrozí, se bez námitek a jakéhokoliv zdržení ujali toho úkolu a když se začalo stmívat, přišli potají k Mulvijskému mostu a rozdělili se na dvě skupiny a obsadili okolní vily tak, že Tiber a most byly mezi nimi. Rovněž tam přivedli mnoho statečných mužů, aniž ale vzbudili v někom podezření, a i já jsem tam poslal z raetské praefektury mnoho vybraných mladíků, jejichž pomoci využívám při obraně státu pořád, s meči.

6. Mezitím, téměř až na konci třetí hlídky, když už vyslanci Allobrogů vstoupili s velkým průvodem na Mulvijský most a spolu s nimi Volturcius, je na ně učiněn útok; meče tasí jak oni, tak naši. Okolnosti útoku byly známy pouze praetorům, ostatní o nich nic nevěděli. Pak, po příchodu Pomptinově a Flaccově, se rozpoutaná bitva utiší. Všechny dopisy, které byly v té družině jsou nerozpečetěné předány praetorům; samotní zatčení byli přivedeni ke mně; to už se rozednívalo. A

také jsem si k sobě okamžitě zavolal nejpodlejšího osnovatele těchto všech zločinů, Cimbra Gabinia, který zatím ještě nic netušil. Pak byli zavoláni ještě Lucius Statilius a po něm Gaius Cethegus. Nejpozději přišel pak Lentulus, soudím, že proto, že tu noc při psaní dopisů proti svým zvykům probděl.

7. Ačkoliv předním a nejslavnějším mužům této obce, kteří se ke mně ráno, když uslyšeli co se stalo, v hojném zástupu sešli, připadalo vhodné, abych ty dopisy otevřel předtím, než by byly přineseny do senátu, aby to nevypadalo, kdyby se v nich nic závažného nenašlo, že akorát ukvapeně pobuřuji obec, odmítl jsem, abych věc, týkající se veřejného bezpečí, nepřednesl veřejnému sněmu neporušenou. Vždyť přece, Quirité, i kdyby ty dopisy, které mi byly přineseny, se vůbec nebyly našly, stejně bych si nemyslel, že bych se v těchto dobách tak nebezpečných pro stát měl bát nějaké své přílišné opatrnosti.

8. Rychle jsem sehnal senát, jak sami vidíte. A mezitím jsem ještě poslal na upozornění Allobrogů praetora C. Sulpicia, statečného muže, aby vynosil z domu Cethegova zbraně, pokud by tam nějaké byly; a on odtud skutečně vynosil ohromné množství dýk a mečů. Uvedl jsem Volturcia bez Galů, na rozkaz senátu jsem mu dal veřejnou záruku za jeho bezpečnost; vybídl jsem ho, aby beze strachu řekl, co ví. Poté tedy Volturcius řekl, jen co se zbavil svého velkého strachu, že má písemné pokyny od Lentula pro Catilinu, aby se ten obklopil stráží z otroků a co nejdříve přirazil k městu s vojskem; a to proto, aby až oni zapálí město, ve všech jeho částech, jak to bylo rozděleno a určeno, a rozpoutají krveprolévání občanů, on byl pohotově připraven, aby jednak pronásledoval prchající, jednak se spojil s vůdci ve městě.

9. Uvedení pak Galové řekli, že jim Lentulem, Cethegem a Statiliem byla dána přísaha a dopisy pro jejich kmen a že jim těmito a ještě L. Cassiem bylo nařízeno, aby co nejdříve poslali do Itálie jízdu; pěší sbory že prý jim potřeba nebude. Lentulus jim prý také tvrdil, že podle proroctví Sibylliných knih a věšteb haruspiků je on tím třetím Corneliem, na něhož musí přejít vláda a moc nad tímto městem; před ním že to byli Cinna a Sulla. A také jim řekl, že tento rok je osudem určený k zániku tohoto města a říše, protože tím má být desátý rok od osvobození panen a dvacátý po spálení Kapitolu.

10. Řekli také, že Cethegus měl s ostatními rozepři, že prý Lentulus i zbývající rozhodli, aby bylo rozpoutáno krveprolévání a město zapáleno o Saturnáliích, Cethegovi se to ale zdálo příliš pozdě. Ale abych to zkrátil, Quirité, rozkázal jsem přinést ty dopis, které měly být každým jedním z nich poslány. Ukázal jsem nejprve Cethegovi – ten svou pečeť poznal. Přeřízl jsem provázek a dopis jsem přečetl. Byl psán jeho vlastní rukou pro senát a lid Allobrogů a stvrzoval v něm, že udělá to, co slíbil jejich vyslancům; prosil je, aby i oni učinili, čím se mu jejich vyslanci zavázali. Tehdy Cethegus, který chvíli předtím přece jen něco vysvětloval ohledně těch mečů a dýk, které u něj doma byly nalezeny, a říkal, že vždycky sbíral pěkné železné kusy, po přečtení toho dopisu najednou ochromen a pozbyv smyslů mlčel. Následně byl přiveden Statilius; poznal svou pečeť i rukopis. Byl přečten dopis téměř stejného obsahu; přiznal se. Pak jsem ukázal dopis Lentulovi a zeptal se ho, zda poznává svou pečeť. Přisvědčil. „Je to vskutku“ řeknu „ta známá pečeť, obraz tvého děda, přeslavného muže, který miloval vlast a spoluobčany jako nikdo jiný; už jen ten obrázek tě měl, když už nikdo jiný, odradit od tvého zločinu.“

11. Byl pak přečten dopis pro senát a lid Allobrogů, stejného obsahu jako předešlé. Dal jsem mu možnost, kdyby snad k tomu chtěl něco říci. A on nejprve mluvit odmítl, ale když po chvíli byla již celá výpověď přečtena a dokončena, vstal, zeptal se Galů, co by s nimi měl mít společného, proč že měli přijít zrovna k němu domu; stejně se ptal i Volturcia. Když mu pak Galové krátce a rázně odpověděli, za čí vedení a kolikrát k němu přišli, a zeptali se ho zda jim neříkal něco o Sibylliných knihách, tu on náhle, připraven svými zločiny o mysl, ukázal na sobě, jakou sílu má to odhalení, neboť i když to mohl všechno popřít, náhle mimo nadání všech přítomných všechno přiznal. Tak se mu nedostávalo nejen jeho bystrosti a řečnického umění, v němž byl vždy silný, ale pro sílu odhalení a dopadení jeho zločinu ho opustila i ta bezostyšnost, v níž převyšoval všechny, i jeho nestydatost.

12. Ovšem Volturcius rychle nechal přinést a otevřít psaní, které mu, jak říkal, bylo Lentulem dáno pro Catilinu. A rovněž nyní poznal Lentulus, sice hodně rozrušený, svou pečeť a písmo. V tom

dopise sice nebyla jména, ale stálo tam: „Kdo jsem, se dozvíš od toho, koho jsem za tebou poslal Starej se, abys byl muž a přemýšlej, v jakém postavení jsi se ocitl. Hleď, co je nutné učinit pro tvé cíle a postarej se, aby sis získal pomoc od každého, i od těch nejnižších.“ Poté byl přiveden Gabius a ačkoliv zpočátku beze studu zapíral, nakonec nepopřel nic z toho, z čeho ho Galové obvinili.

13. A i když mi, Quirité, ty dopisy, pečetě, jejich rukopisy, konečně i přiznání každého jednoho z nich připadalo jako nejpřesvědčivější důkazy o jejich zločinu, ještě mnohem přesvědčivější pro mne byla jejich barva, oči, tváře, mlčení. Tak totiž byli užaslí, tak zarytě hleděli do země, tak kradmo se po sobě občas dívali, že už nebyli usvědčováni jinými a vypadali, že se usvědčují sami. Po vyložení a odhalení důkazů jsem se, Quirité, tázal senátu, jak soudí, že by se v zájmu nejvyššího blaha státu mělo jednat. Předními muži byly vysloveny ostré a rázné myšlenky, které senát bez nějakých změn přijal. A protože dosud nebylo usnesení senátu sepsáno, z paměti vám, Quirité, vyložím, jak senát rozhodl.

14. Nejprve mi přemnohými slovy projevují díky, že mou odvahou, bystrostí a péčí byl stát zbaven převelikých nebezpečí. Poté byli zaslouženě a po právu chváleni praetoré Lucius Flaccus a Gaius Pomptinus, protože jejich statečné a oddané pomoci jsem využíval. Rovněž mému kolegovi, statečnému muži, byla udělena chvála, protože on vyloučil ze svých i státních porad ty, kteří byli vůdci toho spiknutí. A bylo rozhodnuto, aby Publius Lentulus, až se vzdá praetury, byl vsazen do vězení. A také aby byli vsazeni do vězení Gaius Cethegus, Lucius Statilius a Publius Gabinus, kteří tam všichni byli přítomni. Stejně bylo rozhodnuto i o L. Cassiovi, který si byl vyžádal správu spálení města, o Marku Cepariovi, o němž bylo oznámeno, že mu byla svěřena Apulie, aby vzbouřil tamní pastevce, o Publiu Furiovi, který je z těch osadníků, které Sulla usadil ve Faesulae, o Quintu Anniovi Chilonovi, který se spolu s tímto Furiem účastnil bouření Allobrogů, a o Publiu Umbrenovi, propuštěnci, o němž je známo, že poprvé přivedl Galy ke Gabiniovi. A senát se zachoval tak mírně, Quirité, že usoudil, že stát bude zachráněn potrestáním pouhých devíti největších zločinců z takového spiknutí, z tak velkého množství vnitřních nepřátel, o myslí ostatních senát soudí, že může být uzdravena.

15. A také bylo rozhodnuto o děkovné slavnosti pro nesmrtelné bohy za jejich jedinečnou zásluhu, a to pod mým jménem – jsem první člověk od založení města, jemuž byla tato pocta prokázána jako občanovi, a byla nařízena s těmito slovy: „že jsem osvobodil město od požárů, občany od povraždění, Itálii od války“. Má-li být tato slavnost srovnána s ostatními, jediný rozdíl je v tom, že zatímco ostatní byly nařizovány, protože se státu dařilo dobře, tato jediná byla nařízena, protože byl stát zachráněn. A také to, co mělo být učiněno jako první, bylo učiněno a vykonáno. Publius Lentulus totiž, ačkoliv byl zřejmými důkazy, svým doznáním i rozhodnutím senátu zbaven nejen práv praetora, ale i občana, přece se sám vzdal úřadu, abychom byli zbaveni té zábrany, která nezabránila Gaiu Mariovi, přeslavnému muži, v zabítí praetora Gaia Glaucia, o němž nebylo jmenovitě vůbec nic rozhodnuto. My tedy nyní můžeme Publia Luntula potrestat jako soukromou osobu.

16. Protože nyní již držíte, Quirité, zločinné vůdce té nejbezbožnější a nejnebezpečnější války zajaté a zatčené, měli byste vědět, že všechny Catiliny sbory, všechna jeho naděje a síla se po odvrácení těchto nebezpečí od města zhrouť. Když jsem ho, Quirité, vyháněl z města, v duchu jsem předvídal, že mi po odstranění Catiliny nebude třeba se obávat lenosti Lentulovy, tučného břicha Cassiova ani zběsilé zbrkllosti Cethegovy. Catilina byl z těchto jediný, jehož se bylo nutno obávat, ale jen tak dlouho, dokud pobýval uvnitř městských hradeb; o všem věděl, měl ke každému přístup; mohl oslovovat, zkoušet, podněcovat každého a dělal to. Měl lstivost vhodnou k páchání zločinů, té lstivost ale nechyběl ani jazyk ani ruce. Už měl vybrané a určené lidi k provedení určených věcí. Ale ani když někomu něco svěřil, nepovažoval to za vykonané. Nebylo nic, čeho by se sám neujal, u čeho by se neobjevil, čemu by se bedlivě nevěnoval, s čím by se nenamáhal, dokázal nést zimu, žízeň, hlad.

17. Tohoto člověka, tak sveřepého, tak opovážlivého, tak odvážného, tak lstivého, tak bdělého ve zločinu a pečlivého v ničemnostech, toho kdybych nebyl odehnal od jeho úkladů tady ve městě k loupežení do tábora – řeknu to, co si myslím, Quirité –, neodvrátil bych takové množství zla od vašich krků tak snadno. On by neurčil Saturnálie k povraždění nás všech, ani by tak brzo ten osudný

den ke zničení státu neoznámil, on by nedopustil, aby jeho pečeť, aby jeho dopisy – svědci jeho zločinu – byly zadrženy. A právě teď, za jeho nepřítomnosti, se vše událo tak, že žádná loupež v soukromém domě nikdy nebyla odhalena tak zjevně, jak jasně bylo v tomto tak velkém státě odhaleno a dopadeno toto spiknutí. Kdyby však Catilina zůstal až do dnešního dne ve městě, ačkoliv dokud tu byl, zamezil a zabránil jsem všem jeho úmyslům, přesto bychom s ním museli přinejmenším bojovat a nebyli bychom nikdy, dokud by ten nepřítel byl ve městě, zbavili stát tak velkého nebezpečí s takovým klidem, pokojem a tichem.

18. Než, já jsem všechno, Quritě, zařídil tak, že se zdá, že to bylo vše řízeno i předvídáno na radu a pokyn nesmrtelných bohů; a to mohu snadno podepřít, protože sotva se zdá možné, že by řízení takových podniků mohlo být zvládnuto lidskými silami; nyní však nám v těchto zlých časech bohové byli přítomni a přinesli takovou pomoc a podporu, že jsme je skoro až mohli vidět. I když opomenu, že bylo v noci od východu vidět červánky a zář, vynechám-li hromobití i zemětřesení, opomenu-li ostatní znamení, jichž se za mého konzulátu událo tolik, pominu-li, že toto, co se nyní děje, se zdáli nesmrtelní bohové prorokovat, přejdu-li tedy toto všechno, to co chci teď říci, Quritě, určitě nemá být opomenuto ani nevyřčeno.

19. Neboť si jistě pamatujete, že za konzulů Cotta a Torquata bylo mnoho budov na Kapitolu zasaženo bleskem, přičemž byly svrženy obrazy bohů, shozeny sochy dávných mužů a roztaveny desky se zákony; i onen, kdo toto město založil, Romulus, byl zasažen – pamatujete si na tu jeho malou sošku na Kapitolu, jak saje mléko a sápe se po cecících vlčice. Když se tehdy sešli haruspikové z celé Etrurie, řekli, že se přiblížilo vraždění a požáry, pád zákonů, občanská a domácí válka a zánik celého města a říše, leda by nesmrtelní bohové, jakýmkoliv způsobem usmíření, odvrátili svou mocí samotný osud.

20. Proto, po této odpovědi haruspiků, byly uspořádány desetidenní hry a nebylo opomenuto nic, co se nějak týká usmíření bohů; rozkázali rovněž zhotovit větší sochu Iovovu a umístit ji na vysoké místo a obrátit ji směrem na východ, obráceně, než byla předtím. Také řekli haruspikové, že věří, že pokud by ta socha, kterou tam můžete vidět dnes, spatřivávala východ slunce, forum i radnici, ty úmysly, které by byly tajně pojmuty proti blahu státu, by byly osvětleny, aby mohly být senátem a lidem římským prohlédnuty. Tak ti konzulové, Cotta a Torquatus, zadali zhotovení té sochy, jež tam měla být umístěna, ale práce se tak zdržovaly, že tam ta socha nebyla umístěna ani za těch konzulů ani za nás, ale až dnes.

21. Kdo by mohl být tak odtržený od reality, tak nezkušený, tak chromé mysli, aby popřel, že všechno co vidíme se dít, a hlavně toto město, že je řízeno pokyny a mocí nesmrtelných bohů? Když tehdy byla dána takováto odpověď, že jsou připraveny vraždy, požáry a zhouba státu, a to prostřednictvím občanů, mnoha lidem se to tehdy zdálo neuvěřitelné pro velikost takového zločinu. Vy ale nyní vidíte, že to nejen bylo ničemnými občany vymyšleno, ale i začato. Což to nebylo tak zřejmé, že když dnes ráno byli přes fórum vedeni spiklenci a jejich udavači do chrámu Svornosti a v té samé době byla tam ta socha umístěna, že se tak stalo na pokyn Iova Optima Maxima? A opravdu, poté, co tam ta socha byla umístěna a obrácena k vám a k senátu, vidíte vy i senát osvětlené a odhalené vše, co bylo zamýšleno proti bezpečí státu.

22. A proto také jsou tito spiklenci hodni ještě větší nenávisti a trestu, že se pokoušeli vnést vražedné a zločinné ohně nejen do vašich domů a pod vaše střechy, ale i do chrámů a svatyní bohů. Řeknu-li, že jsem se jim postavil já, budu si nárokovat příliš mnoho a nemusel bych to unést. On, on, Iuppiter se jim postavil. To on chtěl, aby Kapitol, on chtěl, aby tyto chrámy, on chtěl, aby celé toto město, on chtěl, aby abyste vy všichni byli zdraví. Za vedení nesmrtelných bohů jsem se chopil této myšlenky a záměru a dostal se k těmto tak velkým důkazům. Vždyť zajisté by Lentulem ani ostatními vnitřními nepřáteli nebyly takto důležité věci tak hloupě svěřovány lidem jednak neznámým, jednak barbarům a určitě by jim nebyly nikdy odevzdány ty dopisy, kdyby nebyl úmysl tohoto tak opovázlivého podniku přerušen nesmrtelnými bohy. Co na to mám říkat? Na to, že Galové z ne docela uklidněné obce, jejichž kmen jako jediný ještě zbývá, jenž může a nezdá se, že by nechtěl, vést válku s římským národem, opustili sami od sebe naději na vlastní říši a velké činy, nabízenou jim patricii, a dali přednost před svou mocí vašemu bezpečí, to si myslíte, že se nestalo božským řízením, zvláště když nás snadno mohli porazit ne bojem, ale tím, že by jen o tom mlčeli?

23. A proto, Quirité, protože byla vznesena prosba u každého oltáře, slavte tyto slavné dny se svými ženami a dětmi! Často jsou totiž bohům prokazovány a dluženy oprávněné pocty, ale oprávněnější než dnes nikdy. Byli jste totiž zachráněni před nejkrutější a nejobožejší záhubou, zachráněni bez vražd, bez krveprolévání, bez vojska, bez boje; neozbrojení jste se mnou jako jediným, neozbrojeným, velitelem zvítězili.

24. Vždyť jistě znáte, Quirité, všechny občanské rozbroje, nejen ty, o nichž jste se někde doslechli, ale i ty, které si pamatujete a kterých jste právě vy sami byli svědky. Lucius Sulla zničil Publia Sulpicia, Gaia Maria strážce tohoto města, a mnoho statečných mužů buď zabil, nebo vyhnal z obce. Konzul Gnaeus Octavius vyhnal z města svého kolegu zbraněmi. Celé toto místo bylo tehdy zaplněno hromadami mrtvol a krví občanů. Pak zvítězili Cinna s Mariem. Tehdy byla při zabíjení přeslavných mužů vyhubena chloubna obce. Později zase Sulla pomstil krutostí tohoto vítězství, netřeba říkat s jakými ztrátami občanů a s jakou pohromou pro stát. Marcus Lepidus se zase neshodl s přeslavným a statečným mužem, Quintem Catulem. Jeho vlastní smrt nezpůsobila obci tolik smutku jako smrt mnoha jiných lidí, kterou způsobil.

25. A to ještě všechny tyto rozepře byly toho druhu, Quirité, že směřovaly ne ke zničení, ale jen ke změně poměrů ve státě. Oni nechtěli, aby nebyl žádný stát, ale chtěli být v tom, který by byl, vůdci, ani nechtěli, aby toto město shořelo, ale chtěli se v něm hrát na výsluní. A přece všechny ty rozkoly, z nichž žádný nesměřoval ke zničení státu, byly toho druhu, že nebyly ukončeny znovunastolením svornosti, ale povražděním občanů. Ale v této válce, největší a nejkrutější kam až sahá lidská paměť, v této válce již podobnou nikdy žádný barbarský národ nevedl proti vlastnímu kmeni, v této válce, v níž byl Lentulem, Catilinou, Cethegem, Cassiem ustanoven tento zákon, že totiž všichni, kterým se může dařit, když je město v pořádku, jsou počítáni mezi nepřátele, v této válce tedy jsem si počínal, Quirité, tak, že jsme byli všichni uchováni v pořádku a zachránil jsem město i občany, všechny a bez pohrom, ačkoliv naši nepřátelé měli v plánu, že bude jen tolik občanů, kolik by se jich ubránilo v tom nekonečném vraždění, z města pak jen tolik, kolik by nezničily plameny.

26. Nežádám od vás, Quirité, za tyto tak velké věci žádnou odměnu za statečnost, žádný čestný odznak, žádný pomník za záslužné skutky, kromě trvalé slávy pro tento den. Chci, aby všechny mé triumfy, všechny mé čestné ozdoby, pomníky slávy a odznaky chvály byly uloženy a uchovány ve vašich srdcích. Nic mlčícího mě nemůže těšit, nic tichého, konečně ani nic takového, čeho mohou dosáhnout i méně zasloužení. Sláva mého jména bude živena vašimi vzpomínkami, Quirité, poroste ve vašich vyprávěních, bude uchována a utužena pomníky z písmen; a domnívám se, že tento soudný den, o němž doufám, že se vzdálí na věky, byl posunut jak k blahu města, tak ke slávě mého konzulátu; bude se vzpomínat, že v jednu dobu se v tomto městě vyskytli dva muži, z nichž jeden ohraničil hranice říše ne pozemskými, ale nebeskými kraji, druhý zachránil sídlo a domov této říše.

27. Ale protože mé postavení a můj úděl není stejný jako úděl těch, kteří vedli zahraniční války – protože já musím žít s těmi, které jsem porazil a podrobil, zatímco oni za sebou nechávají jen buď zabitě nebo podmaněné nepřátele –, je na vás, Quirité, hledět, jestliže ostatním jejich skutky po právu mohou prospívat, aby mně mé činy nikdy neuškodily. Já jsem se postaral, aby vám nemohly škodit zločinné myšlenky opovážlivých zlotřilců; vám jest se teď starat, aby oni neuškodili mně. Ačkoliv, Quirité, mně samému již od nich nemůže být škozeno. Velká je totiž posádka dobrých lidí, která je pro mě připravena už napořád, velká je ve státě slušnost, jež mne bude vždy mlčky chránit, velká je síla povědomí, kterou když ti, kdo by mne chtěli napadnout, zanedbají, sami sebe udají.

28. A já mám toho ducha, Quirité, abych nejen neustoupil něčí opovážlivosti, ale naopak, abych vždy napadl všechny nepoctivce. Kdyby ale se každý výpad domácích nepřátel, odražený od vás, snad obrátil proti mně jedinému, vy budete muset dbát, Quirité, podle toho totiž, za jakých podmínek budete chtít, aby žili ti, kteří by se pro vaše blaho postavili veškeré nenávisti a nebezpečí. Ale co by samotnému mohlo zvětšit požitek ze života, zvláště když ani ve vašich úřadech ani ve slávě za statečnost nevidím vyšší stupeň, na nějž bych se toužil dostat?

29. A o to už se postarám, Quirité, abych to, za co jsem bojoval v konzulátu, jako soukromník chránil a zdobil, aby, byla-li při zachraňování státu proti mně pojata nějaká nenávist, poranila tato nenávist ty, kteří ji pojali, mně aby byla ke slávě. A konečně, budu se ve státě chovat tak, abych si

vždy pamatoval, co jsem vykonal a staral se, aby se nezdálo, že to vše bylo vykonáno jen díky náhodě, ale aby bylo vidět, že to bylo vykonáno statečností. Vy, Quirité, jelikož už je noc, pomodlete se k Iovovi, strážci tohoto města i vás samých a rozejděte se do vašich domů a ty braňte stejnými hlídkami a strážemi jako předešlé noci, i když je nebezpečí už zažehnáno. Já se postarám, abyste tak už dál činit nemuseli a abyste mohli žít ve věčném míru.

Čtvrtá řeč, pronesená v senátu

1. Vidím, otcové a přísedící, že oči vás všech jsou obráceny na mě; vidím, že máte starost nejen, zda bylo zahánáno nebezpečí hrozící státu a vám, ale i, zda bylo zahánáno nebezpečí hrozící mně. Vaše láska ke mně je mi ve zlých časech milá a v bolesti vítaná, ale už ji, pro nesmrtelné bohy, odložte, zapomeňte na mé zdraví a myslete na zdraví své a svých dětí. Jestliže mně byl předurčen do konzulátu tento úkol, abych vydržel všechnu trpkost, všechny bolesti a muka, ponesu je nejen statečně, ale i dobrovolně, jen když bude mými útrapami vám a římskému národu získávána čest a bezpečí.

2. Já jsem konzul, otcové a přísedící, pro kterého nebylo forum, na němž by se drželo všechno právo, ani pole pro konzulské auspicie, ani radnice, ani svrchovaná pomoc všech národů, ani můj dům, společné útočiště pro kohokoliv, ani lehátko na odpočinek, konečně ani toto čestné sedadlo, nic z toho pro mě nikdy nebylo prosto smrtelného nebezpečí a úkladů. Mnoho věcí jsem zamlčel, mnoho vytrpěl, mnoho odpustil, mnoho jsem s nějakou vlastní bolestí uzdravil ve vašem strachu. Nyní, jestli nesmrtelní bohové rozhodli, aby toto byl konec mého konzulátu, abych vytrhl vás a římský lid z nejbídnější smrti, vaše ženy a děti a pany Vestálky z nejkřutějšího trýznění, tuto překrásnou vlast nás všech z nejhroznějších plamenů, celou Itálii z války a zpusťování, tak cokoliv mi bude osudem uloženo, mělo by být mnou podstoupeno. Vždyť jestliže se Publius Lentulus naveden věštbami domníval, že jeho jméno je osudem určené ke zničení státu, proč bych se já neradoval z toho, že můj konzulát posloužil k záchraně římského národa, téměř až od osudného nebezpečí?

3. A proto, otcové a přísedící, dbejte o sebe, starejte se o vlast, chraňte sebe, své děti, ženy a majetky, braňte jméno a blaho římského národa, přestaňte se už starat a zajímat o mě. Já musím v první řadě doufat, že mi za to, jak jsem se zasloužil, budou všichni bohové projevovat přízeň; potom, kdyby se mi snad něco stalo, zemřu s klidnou a připravenou myslí. Neboť statečného muže nemůže potkat hanebná smrt, ani někoho, kdo dosáhl konzulského úřadu, předčasná, ani moudrého ubohá. Ale přesto nejsem tak bezcitný, abych se nenechal pohnout nářkem svého drahého a milovaného bratra, který je zde přítomen, nebo slzami těchto všech, které vidíte sedět kolem mě. A často volá mé myšlenky domů má vyděšená manželka a strachem zoufalá dcera i můj malý synek, kterého se mi zdá, že si stát bere jakoby roukojmí za můj konzulát, i onen muž, který již čeká na konec tohoto dne, můj zeť, stojící nyní zde, před mýma očima. Toto vše mě dojímá, ale jen potud, aby tito spíše byli v bezpečí i s vámi, i kdyby se mi snad něco stalo, než abychom všichni, my i oni, zahynuli společně při zkáze státu.

4. Pročez, otcové a přísedící, usilujte o blaho státu, všímejte si všech bouří, které hrozí, pokud se nebudete dívat. Nyní není v nebezpečí a před váš přísný soud přiváděn Ti. Gracchus, protože se chtěl stát podruhé konzulem, ani Gaius Gracchus, protože se snažil vzbouřit ty, kteří žádali rozdělení pozemků, ani Lucius Saturninus, protože zabil Gaia Memmia! Zatčení byli ti, kteří tu zůstali, aby podpálili město, aby vás všechny pozabíjeli, aby přijali Catilinu do města; jsou v našich rukou jejich dopisy, pečetě, rukopisy a konečně i přiznání každého jednoho z nich; oni podněcovali ke vzpouře Allobrogy, pobuřovali otroky, povolávali sem Catilinu; to byl počátek jejich plánů, všechny pozabíjet, aby nezbyl vůbec nikdo, kdo by oplakával jméno římského národa, kdo by naříkal nad pohromou tak veliké říše.

5. Toto všechno udali svědkové, obžalovaní sami přiznali, vy jste to již mnohými rozhodnutími posoudili; nejprve jste mi jedinečnými slovy poděkovali a usnesli jste se, že to zločinné spiknutí bylo odhaleno díky mé statečnosti a bdělosti, pak jste donutili Publia Lentula vzdát se praetury, dále

jste jeho i ostatní, o nichž jste rozhodovali, nařídili vsadit do vězení a především jste pod mým jménem nařídili děkovné slavnosti, kterážto pocta nebyla přede mnou udělena jako občanovi nikomu; konečně jste včera dali vyslancům Allobrogů a Titovi Volturciovi hojně odměny. Toto vše značí jasně to, že ti, kteří byli vsazeni do vězení, se také zdají být vámi jasně odsouzeni.

6. Ale já jsem se rozhodl, otcové a přisedící, vám celou záležitost předložit jako věc ještě nerozhodnutou a zeptat se vás jednak, co soudíte o zločinu, jednak, co navrhuje ohledně trestu. Řeknu vám nejprve, jaký názor na věc má konzul. Já jsem totiž již dříve viděl, že ve státě vyvstalo velké pozdvižení a že vznikají a jsou podněcovány nové špatnosti, ale nikdy jsem se nedomníval, že by mohlo být občany provedeno toto tak velké a zhoubné spiknutí. Nyní, vše, k čemu se vaše mysl a názory kloní, musíte pronést do večera. Jak závažný zločin vám byl přednesen, víte. Soudíte-li, že do něj bylo zapleteno málo lidí, velmi se mýlíte. Toto zlo bylo rozšířeno více, než by se čekalo; rozšířilo se nejen po Itálii, ale překročilo i Alpy a potajnu se plížíc ovládlo již mnoho provincií. Odkládáním a protahováním nemůže být v žádném případě zničeno. Musíte proti němu rychle zakročit, jakýmkoliv způsobem chcete.

7. Dosud zde byly podány dva návrhy, jeden Decimem Silanem, který soudí, že ty, kteří se snažili toto vše kolem nás zničit, je třeba potrestat smrtí, druhý byl podán Gaiem Caesarem, který odmítá trest smrti, ale jinak schvaluje všechny krutosti všech ostatních trestů. Oba počítají s nejvyšší přísností, jak pro čest své vlastní osoby, tak pro závažnost věci. Jeden soudí, že ti, kteří se nás všechny snažili připravit o život, kteří se snažili zničit říši, kteří se snažili vymazat jméno římského národu z dějin, že tito si nemají už ani chvíli užívat života a vzduchu, společného všem, a připomíná, že tento druh trestu byl v tomto státě proti zločinným občanům často uplatňován. Druhý zase říká, že smrt nebyla nesmrtelnými bohy ustanovena proto, aby sloužila jako trest, ale jako přírodní nutnost a odpočinek od strastí a běd. Proto jí moudří nikdy vstříc nejdou neradi, stateční pak často umírají i dobrovolně. Vždyť jako trest za bezbožný zločin byla pro člověka vymyšlena pouta, a to pouta až do konce života. Káže je rozmístit po municipiích. Tento návrh se zdá být ale nespravedlivý, pokud tak chceš rozkázat, a obtížně schvalitelný, pokud to žádáš.

8. Já se totiž ujmu těch, a jak doufám, také je najdu, kteří by nepokládali za odpovídající své cti odmítnout, co byste vy rozhodli v zájmu obecného blaha. Caesar potrestá municipia těžkým trestem, pokud by někdo z nich z vězení unikl; staví kolem nich stráž strašné, jaké jsou ale přiměřené tomuto zločinu. Zakazuje, aby kdokoliv z těch, které takto odsuzuje, mohl někdy dosáhnout, ať už prostřednictvím senátu nebo lidu, zmírnění trestu; bere jim i naději, která jediná těšívá lidi v bídném postavení. Mimo to jim rozkazuje zabavit majetek, nechává těm zločincům jen holý život; kdyby jim byl odejmul i tento, zbavil by je najednou mnoha duševních i tělesných strastí a všech trestů za jejich zločin. Proto také dávní lidé tvrdili, že jsou v podsvětí ustanoveny nějaké takovéto tresty, aby se zločinci měli v životě čeho bát, zjevně totiž chápali, že kdyby tyto tresty nebyly, samotné smrti by se nebylo třeba obávat.

9. Vidím teď, otcové a přisedící, co je v mém zájmu. Budete-li následovat mínění Gaia Caesara, protože on se v politice vydal tou cestou, která se považuje za líbivou pro lid, snad se nebudu muset tolik obávat právě výpadů lidu proti mně, když je právě on původcem a prosazovatelem té myšlenky; budete-li následovat ten druhý názor, nevím, zda si tím nezpůsobím více potíží. Ale přece by měl prospěch pro stát zvítězit nad přihlížením nebezpečím, která mi hrozí. Od Caesara totiž máme tento návrh jako záruku věčné věrnosti státu, jak to žádala jak důstojnost jeho samotného, tak proslulost předků. Jasně to ukázalo, jaký je rozdíl mezi lacinými řečmi demagogů a smýšlením někoho, kdo je lidu opravdu nakloněn a usiluje o jeho blaho.

10. Vidím, že těm, kteří se chtějí považovat za populáry, chybí dnes mnoho můžů, zjevně totiž, aby se vyhlí hlasování o životě římských občanů. Pouze Gaius Caesar nechal především dát ty římské občany do vězení a nařídil pro mě děkovné slavnosti, včera ty, kteří tu věc oznámili, opatřil velkými odměnami. Nikdo už nemůže chovat pochybnosti o tom, jak se k věci postavil někdo, kdo dal obžalované pod stráž, blahopřání tomu, kdo věc odhalil a odměnu tomu, kdo ji oznámil. Gaius Caesar chápe, že Semproniov zákon se týká římských občanů, ale ví i to, že nijak nemůže být za občana považován někdo, kdo je nepřítelem státu; konečně ví, že i samotný autor Semproniova zákona splatil svůj trest republice bez rozkazu lidu. Rovněž se nedomnívá, že lze Lentula, úplatníka

a marnotratníka nazývat též přívržencem lidu, když tak krutě zamýšlel záhuby celého římského národa a zničení tohoto města. Proto tento tak mírný a laskavý člověk neváhá odevzdat Publia Lentula věčným temnotám a vězení a zakazuje i pro budoucnost, aby se někdo mohl chlubit, že ulehčil jeho trest a nazýval se pak ve zkáze římského národa „přítelem lidu“; přidává i zabavení majetku, aby všechna muka tělesná i duševní následoval chudoba a žebráctví.

11. A proto, rozhodnete-li se takto, dáte mi na sněmy lidu společníka, který je lidu drahý a milý, ale budete-li chtít následovat spíše návrh Silanův, snadno nás římský národ osvobodí od hanění za krutost a já se postarám, aby toto bylo mnohem mírnější. Ačkoliv, otcové a přisedící, jaká krutost může být považována za hodnu trestu při takovéto ukrutnosti toho zločinu? Tak totiž soudím podle svých pocitů. Neboť by mi mělo být povoleno užívat si s vámi zdravého státu stejně, jako nejsem, jsem-li v této věci poněkud krutý, k tomu poháněn nějakou krutostí povahy – vždyť kdo je mírnější než já? – ale spíše z jedinečné lidskosti a milosrdenství. Pořád se mi totiž zdá, že vidím toto město, světlo celého světa a pevnost všech národů, jak náhle v jediném požáru zaniká, v duchu vidím ve zničené vlasti bídné hromady nepohřbených občanů, vyvstává mi před očima zjev Cethegův a jeho zuřivost jásající při vraždění nás všech.

12. Kdykoliv si ale představím Lentula jako krále, jímž, jak se sám přiznal, věřil, na základě věštek, že se stane, kdykoliv si představím, jak je tenhle Gabinus oděn v purpur, jak přichází Catilina s vojskem, tehdy se zděsím nářku matek, zděsím se útěku dívek a chlapců a zneuctění panen Vestálek. A proto, protože mi to přijde smutné a politováníhodné, se k těm, kteří to všechno chtěli provést, budu chovat přísně a rázně. A ptám se tudíž, kdyby nějaký otec rodiny neuplatnil nejkřutější trest proti otroku, který mu zabil děti, zavraždil manželku, spálil dům, ptám se, zda by se tento otec zdál mírný a milosrdný, nebo naopak nelidský a převelice krutý? Mně by se ten, kdo by svou bolest a utrpení neutišil utrpením toho, kdo mu uškodil, zdál bezcitným a nelidským. A tak, pokud my budeme k těmto lidem, kteří chtěli zabít nás, naše ženy a děti, kteří se snažili zničit dům každého z nás i tento střed státu, kteří se rozhodli, že v troskách tohoto města a v popelu spálené říše usadí kmen Allobrogů, pokud k těmto budeme nadmíru přísní budeme považováni za milosrdné. Pokud však budeme chtít být mírní, budeme muset strpět pověst o naší bezpříkladné bezcitnosti v nebezpečí záhuby vlasti a občanů.

13. Nebo se snad někomu zdál Lucius Caesar, přestatečný a státu oddaný muž, především příliš krutý, když řekl, že je třeba zbavit života muže jeho vlastní sestry, velice vznešené ženy, když tento byl přítomen a poslouchal ho, když řekl, že jeho vlastní děd byl po právu zabit z rozkazu konzulova a že nedospělý syn tohoto, kterého jeho otec byl poslal jako vyslance, byl zabit ve vězení? A jaký podobný skutek spáchali tito, jaké osnovali plány na zničení státu? Tehdy byl stát sužován podplácením a spory politických stran. A v oněch dobách děd tohoto Lentula, přeslavný muž, pronásledoval zbraněmi Graccha. Přijal tehdy i vážnou ránu, jen aby nebylo nijak uškozeno nejvyššímu blahu státu; tento Lentulus povolává ale Galy, aby vyvrátili základy státu, pobuřuje otroky, volá Catilinu, dává Cethegovi za úkol, aby nás všechny povraždil, a Gabinovi, aby pozabíjel ostatní občany, Cassiovi dává na starosti zapálení města, celou Itálii nechává Catilinovi, aby ji vyloupil a zpusťošil, a vy se zatím obáváte, zdá se mi, aby se nezdálo, že jste o tomto tak výjimečně hrozném zločinu rozhodli nějak moc přísně; ale ono jest mnohem více se obávat, abychom se nezdáli být mírností pokuty krutí k vlasti, než abychom se nezdáli přísností trestu snad až příliš krutí k nejhorsším nepřátelům.

14. Ale nemohu, otcové a přisedící, mlčet o tom, co slychávám. Jsou totiž šířeny řeči, které se dostaly i k mým uším a pocházejí od těch mužů, kteří se, jak se zdá, se obávají, abych měl dostatek sil k provedení toho, co dnes rozhodnete. Vše je už zařízeno, připraveno a ustanoveno, otcové a přisedící, jak mou největší péčí a pečlivostí, tak především mnohem větší snahou římského národa, směřující k tomu, aby si udržel svrchovanou moc a aby bylo zachováno obecné bezpečí. Jsou přítomni všichni lidé ze všech stavů, všech rodů i každého stáří, zaplněno je forum, plny jsou chrámy kolem fora, zaplněny jsou všechny přístupy sem do tohoto chrámu. Od založení města se totiž objevil tento jediný případ, kdy všichni smýšlejí stejně, kromě těch, kteří, když viděli, že musí zahynout, chtěli raději zahynout spolu se všemi ostatními než sami.

15. A tyto lidi já vyjímám a odlišuji od ostatních a soudím, že by neměli být považováni ani za

zkažené občany, ale za nejkrutější nepřátele. Vždyť, u nesmrtelných bohů, v jak početných shromážděních se ostatní sešli, s jakou vůlí a statečností jsou za jedno co se týče jejich společného blaha a důstojnosti. O římských jezdcích, co bych vám tu měl připomínat? Ti vám postoupili své místo tak, až s vámi soupeří o to, kdo více miluje stát; dnešní den je spolu s tímto případem spojil zase s vámi, donutiv je ustoupit od jejich mnohaletých sporů ke spojenectví a soudržnosti. Pokud toto spojenectví, upevněné za mého konzulátu, udržíme v politice navždy, ujistuji vás, že se poté už žádná občanská válka a domácí pohroma státu nijak nedotkne. Vidím, že se stejnou horlivostí se k obraně státu spojili i správci pokladny, muži velice odvážní. Rovněž vidím, že tajemníci, které dnešní den náhodou v hojném počtu přivedl k pokladně, se obrátili od pouhého očekávání svého osudu k zájmu o všeobecné bezpečí.

16. Jsou přítomni všichni svobodní muži i nejnížší chudina. Vždyť, je někdo takový, komu by tyto chrámy, vzhled města, užívaná svoboda, konečně i toto světlo a společná rodná půda nebyla drahá, sladká a milá? Stojí za námahu poznat i zájmy propuštěnců, otcové a přísedící, kteří dosáhnuvše díky svým dobrým vlastnostem občanství považují toto město skutečně za svou vlast – zatímco někteří, kteří se zde jako občané narodili, a narodili se ve vznešených rodinách, ho nepovažují za svou vlast, ale za město nepřátel. Ale proč tu mluvím o mužích a stavech, které jejich majetky, společný stát, svoboda, která je ze všeho nejsladší, pohnuly k obraně štěstí státu? Není totiž žádný otrok, který má jen trochu snesitelné podmínky ve své službě a který by se neděsil smělosti občanů, který by si nepřál, aby věci zůstali, jak jsou, který by nepřispěl vším, čím se odváží a čím může, k obecnému bezpečí.

17. A proto, pokud někoho z vás znepokojuje, že, jak se proslýchá, jakýsi Lentulův náhončí pobíhá po hospodách a doufá, že by mohl odměnou pohnout smýšlení chudých a nezkušených lidí – ano, skutečně něco takového začali a pokouší se o to, ale nenachází nikoho buď tak bídneho postavení, nebo tak ničemné mysli, že by nechtěl, aby místo jeho zaměstnání a každodenního výdělku, jeho místo odpočinku, konečně že by nechtěl, aby tento klidný běh jeho života byl zachován. Zdaleka největší část těch, kteří jsou v těch tavernách, ba dokonce celý ten druh lidí, což je přesnější, je velice nakloněn klidu. Jejich veškeré řemeslo, všechna práce a živobytí je totiž podporováno klidnými zástupy lidí a živeno jen mírem. Vždyť jejich zisky se zmenšují už tehdy, jsou-li jejich obchody zavřeny, co by asi bylo, kdyby byly vypáleny?

18. Protože se věci mají takto, otcové a přísedící, vám pomoc římského lidu neschází; vy se starejte, aby se nezdálo, že vy scházíte římskému národu. Váš konzul nebyl z mnoha nebezpečí a úkladů a ze spárů smrti zachráněn jen kvůli tomu, aby sám žil, ale kvůli vašemu bezpečí. Všechny stavy souhlasí svou myslí, vůlí i hlasem se zachováním státu. Vaše společná vlast, obklíčená pochodněmi a kopími bezbožného spiknutí, vám svěřuje Kapitolský hrad, vám svěřuje oltáře Penátů, vám svěřuje onen věčný plamen Vestin, vám svěřuje chrámy a svatyně všech bohů, vám svěřuje zdi a střechy města. Kromě toho musíte dnes rozhodnout o svém životě, o životě svých žen a dětí, o majetku všech občanů, o svých domovech a rodinných krbech.

19. Máte vůdce, který pamatuje na vás a sebe nedbá, což se nepoštěstí vždy, máte všechny stavy, všechny lidi, celý římský národ a to jednotný a stejně smýšlející, což v nevojenské otázce vidíme dnes snad vůbec poprvé. Zamyslete se nad tím, s jakou velkou námahou založenou říší, s jakou odvahou ustanovenou svobodu, s jakou náklonností bohů zvětšené a zvelebené majetky téměř zničila jediná noc. Dnes je třeba se postarat, aby to už nikdy poté nemohlo být nejen provedeno, ale ani zamýšleno. A toto neříkám proto, abych vás, kteří jste mě již svou snahou téměř předčili, povzbudil k jednání, ale proto, že by mělo být vidět, že můj hlas, který má být v politice rozhodující, splnil svou konzulskou povinnost.

20. Nyní, ještě než se vrátím k svému názoru, řeknu něco málo o sobě. Já vidím, že jsem si připravil takové množství nepřátel, jak velká je horda spiklenců – a vidíte, že ta byla velmi velká. Ale rovněž si myslím, že je tahle banda směšná, slabá a beznadějná. Jestliže se ale ještě někdy stanou sbory těchhle těch, povzbuzované něčí zuřivostí a zločiny, silnější než sbory vaše a státu, stejně mě ani pak nikdy nebudou mrzet mé činy a záměry. Vždyť přece smrt, kterou mi oni snad vyhrožují, je připravena pro nás pro všechny; a takové chvály svého života, jakou jste mě ozdobili vy svými výnosy, ještě nedosáhl nikdo. Ostatním jste totiž jen vzdávali díky za dobré řízení, mně

jedinému za záchranu státu.

21. Ať si je slavný onen Scipio, díky jehož důmyslu a statečnosti byl Hannibal donucen vrátit se do Afriky a opustit Itálii, budiž oslavován neobyčejnou chválou onen druhý Africanus, který zničil dvě města, jež byla této říši největšími nepřáteli, Karthágo a Numantii, ať je považován za vynikajícího muže onen Paulus, jehož vůz v triumfu zdobil ten kdysi mocný a vznešený král Perseus, mějiž věčnou slávu Marius, který dvakrát vysvobodil Itálii z obležení a strachu z otroctví, ať je přede všechny kladen Pompeius, jehož činy a ctnosti jsou ohraničovány těmitěž kraji a hranicemi, jako běh slunce. Zajisté bude mezi chválou těchto mužů nějaké místo pro mou slávu, pokud teda není důležitější otevřít nám nové provincie, kam bychom mohli vytáhnou, než se postarat, aby se i ti, kteří jsou vzdáleni, se měli jako vítězové kam vrátit.

22. Ačkoliv v jednom bodě jsou okolnosti vítězství ve válce v cizině lepší, než ve válce domácí, protože cizinci buď jsou porobeni a pak nám slouží, nebo jsou z dobré vůle přijati a sami se pokládají za naše dlužníky; ale jestliže někdo z občanů začal jednou být, sveden nějakým bláznovstvím, nepřitelem státu, toho nebudeš moci, i když mu zabrániš ve zničení státu, ani porobit silou, ani udobřit dobrou vůlí. Vidím, že jsem tedy začal věčnou válku s ničemnými občany. Věřím však, že ji mohu snadno s pomocí vaší a všech dobrých občanů a se vzpomínkou na tato nebezpečí, která bude vždy vězet nejen v mysli tohoto národa, který byl zachráněn, ale i ve vypravování a myslích všech národů, odvrátit od sebe i od svých. A zajisté se ani neobjeví žádná tak velká moc, která by mohla zlomit a zviklat vaše spojenectví s římskými jezdci a takovou shodu všech dobrých občanů.

23. Protože se věci mají takto, místo vojenského velení, místo vojska, místo provincie, kterou jsem zanedbával, místo triumfu a ostatních projevů chvály, které jsem odvrhl kvůli střežení bezpečí vašeho i bezpečí města, místo klientských vztahů a pohostinství v provinciích, které si ostatně s mou mocí ve městě střežím s nemenším úsilím, než s jakým je získávám, místo toho všeho tedy za mé jedinečné snažení se pro vás a za tuto mou péči, s níž jsem se, jak můžete vidět, snažil o záchranu státu, od vás nežádám nic než památku na tuto dobu a celý můj konzulát; ta dokud bude obtisknuta ve vašich myslích, soudím, budu chráněn převysokou hradbou. A kdyby snad tuto mou naději oklamala a přemohla síla zločinců, svěřuji vám svého malého synka, jemuž bude nejen k ochraně, ale i ke cti sloužit to, budete-li pamatovat, že je synem toho, který toto vše zachránil přes své vlastní nebezpečí.

24. A proto, rozhodněte uvážlivě, jak jste již začali, a rázně o nejvyšším zájmu vašem i římského národa, o vašich ženách a dětech, o oltářích a domech, o chrámech a svatyních, o střechách a obydlích celého města, o moci a o svobodě, o blahu Itálie, o celém státu! Máte konzula, který jednak neváhá uposlechnou vašich nařízení, jednak může to, co ustanovíte, dokud bude naživu, bránit i svou vlastní silou vykonat.

Z latinského originálu *In Catilinam Orationes Quattuor*, podle vydání Wilhelma Fiebers, Vídeň 1982

přeložil Jan Ctibor, 2006